

Голас Радзімы

№ 5 (1267) ЛЮТЫ 1973 г. Выходное белорусского товарного общества по культурным связям с соотечественниками за рубежом Год издания 18-ты Цена 2 кап.

Фота Агенцтва друку Навіны.

УСМЕШКИ СТУДЭНТАУ.

МАРАЛЬНАЕ ЗДАРОЎЕ ГРАМАДСТВА

Аднойчы паміж турыстам, амерыканцам з Нью-Йорка, які прыезджаў у Мінск, і супрацоўнікам нашай рэдакцыі вялася такая размова. Госць пытаў:

— Скажыце, як у вас называюць таго чалавека, які купляе тана, а прадае дорага? І як на яго глядзяць людзі?

— Такого ў нас называюць спекулянтам, — адказаў журналіст. — А глядзяць на яго, як на злачынца, бо спекуляцыя прыносіць шкоду грамадству.

— У Амерыцы зусім наадварот. Той, хто купіў за доллар і прадаў за дзесяць, лічыцца спрытным і разумным. Ён робіць добры бізнес, і таму на яго ўсе глядзяць, як на чалавека, які ўмее жыць. Кар'ера вашага спекулянта чым канчыцца? Лавай падсудных. А нашага, калі яму добра пашанцуе, могуць нават выбраць у кангрэс...

Так гаварыў прости амерыканскі грамадзянін. А нядаўна мы пачулі, як на яго радзіме, у Новым Арлеане, нейкія злачынцы стралялі з даху гасцініцы ў людзей. Стралялі, быццам па вераб'ях, — у каго пападуць: па пажарніках, паліцэйскіх, пракожых. І дзівіліся мы: як жа так можна, што там за вылюдкі? А падумаўшы, дык і дзівіцца няма чаго. Чым, напрыклад, адрозніваліся варварскія бамбёжкі Ханоя ад новаарлеанскага забойства? Тая самая прага крыві, тая самая бесчалавечнасць і жорсткасць, толькі маш-

таб яе большы ў тысячы разоў. Значыць, на даху таго атэля і пад стрэхамі іншых амерыканскіх дамоў пануе аднолькавая мараль — мараль насілля, жорсткасці, нажывы, пагарды да чалавека.

Ад чаго ж, ад якіх прычын залежыць стан грамадскай маралі? Можна ад злых ці добрых намераў асобных людзей? Не, не ад гэтага. Мы ведаем, што большасць амерыканцаў — звычайныя людзі. Справа не ў адзінках, а ў тым, які ў краіне пануе лад, якая філасофія, якія парадкі, абставіны жыцця. Такая будзе і мараль.

На чым грунтуецца маральны асновы нашага, сацыялістычнага грамадства? На агульнай уласнасці на ўсё тое, што мы маем, чым працуем, што атрымліваем у выніку сумеснай працы. На справядлівым прынцыпе размеркавання плёну гэтай працы: кожны атрымлівае столькі матэрыяльных даброт, колькі ён зарабіў. На сацыяльным ладзе, які выключае магчымасць эксплуатацыі, нажывы, падману, няроўнасці людзей, падзелу іх на лепшых і горшых, сыноў і пасынкаў. Значыць, у нас не эксплуатацыйная, а калектывіцкая, працоўная мараль. Добрасумленнасць у працы, узаемная павага, сяброўства і братэрства, непрымырмасць да несправядлівасці, сумленнасць, праўдзівасць — вось яе прынцыпы. Нашы ма-

ральныя ідэалы з'яўляюцца ідэаламі гуманізму і добра.

У духу гэтых ідэалаў савецкі чалавек выхоўваецца з маленства. Бацькі дома, выхавальнікі ў дзіцячым садзе, настаўнікі ў школе — усе і ўсюды клапаціліся сочаць, каб у яго свядомасць не праніклі схільнасці да ілжы ці насілля, гультайства або зладзейства. Першыя кніжкі і першыя гульні прывучаюць маленькага грамадзяніна да калектывізму, дружалюбнасці, высякародства. Дзеці ў нас не чытаюць кніжак пра гангстэрызм, не гуляюць з мініяцюрнымі шыбеніцамі, не практыкуюцца рабіць бізнес на цацачным лато.

Маральную чысціню грамадства ахоўваюць усе — ад асобнага грамадзяніна да ўрада краіны. На экранах савецкага тэлебачання і кіно можна ўбачыць усё, чым багаты айчынная і замежная культура, навука, мастацтва, але нельга ўбачыць садызму, жорсткасці, наогул, нічога, што можа мець шкодны ўплыў на чалавека. Нашы газеты не любуюцца майстэрствам рабаўнікоў і вынаходлівасцю забойцаў — гэта проста агідна. Нашы людзі не носяць за пазухай пісталетаў. Што датычыць зброі, наркатыкаў, парнаграфіі, то ў нас няма ні кроплі «дэмакратыі», а ёсць няшчадная «дыктатура». Таму, напрыклад, савецкая моладзь больш ведае пра якасці месяцавага грунту, чым пра смак марыхуаны.

Аб маральнай атмасферы савецкага грамадства можна меркаваць не толькі па літаратуры, прэсе, кіно, не толькі па адсутнасці такіх з'яў, як мафія, наркаманыя, масавы бандытызм, паветранае пірацтва і г. д. Аб ёй сведчаць знешне дробныя, здавалася б, непрыкметныя, але знамянальныя факты жыцця.

Наша зямлячка з Канады М. Дзенежка і яе сяброўка Н. Род, прыехаўшы ў Мінск, пайшлі вечарам у кіно, а калі выйшлі пасля сеанса — разгубіліся: у які бок ехаць да гасцініцы? Нейкі малады хлопец давёў іх да тралейбуса. Дасталі яны кашалькі, каб купіць білеты, а там толькі канадскія цэнты і ні адной савецкай манеты. Незнаёмы хлопец і білеты ім купіў. Жанчыны дзівіліся: гэта ж трэба — для чужых не пашкадаваў уласных грошай! Яны не разумелі, што для яго пацужце ўзаемавыручкі даражэй за грошы.

Наогул, чалавечая годнасць даражэй за грошы. Чытач «Голасу Радзімы» са Злучаных Штатаў Янка Шкраб нядаўна ўспомніў у сваім пісьме, як адзін вядомы амерыканец спрабаваў у Маскве падарыць сустрэчнаму чалавеку долары. Той, зразумела, не прыняў міласціну і з абурэннем сказаў: «Я рабочы, а не жабрак!» З гэтага вынікае, што сацыялістычнай маралі не ўласцівы культ грошай, культ нажывы. Бо ў ідэ-

але духоўнае мае перавагу над матэрыяльным.

І ўсё-такі ў нашым грамадстве ёсць і амаральныя людзі, і амаральныя паводзіны. Ёсць зладзеі, хуліганы, забойцы і іншыя злачынцы. Маюць работу міліцыя і суды. Чаму? Некаторыя адмоўныя з'явы засталіся нам у спадчыну ад старога грамадства (муж пабіў жонку), іншыя з'яўляюцца вынікам часовых матэрыяльных цяжкасцей (спекуляцыя), хібаў у выхаванні (крадзеж), неўраўнаважанасцю псіхікі (юнак схпіўся за нож). Толькі ў нас гэта не правільна, а выключэнні з правіл, не хранічная хвароба, а часовыя недамаганні, ад якіх мы маем эфектыўныя лякарствы і дзейсныя спосабы лячэння. Духоўна здаровы арганізм савецкага грамадства няўхільна перамагае іх.

У той час як у краінах так званых «вольнага свету» купля за доллар і продаж за дзесяць падтрымліваецца канстытуцыямі, законамі, выклікаецца самімі абставінамі жыцця, то ў нас гэтка «бізнес» і падобныя да яго з'явы знаходзяцца па-за межамі законаў і маралі. Вось чаму мы не баімся вечарамі хадзіць па вуліцах гарадоў, наша прамысловасць не выпускае электронных прыстасаванняў супраць рабаўніцтва кватэр, жанчыны не носяць у сваіх сумачках мініяцюрных балонаў з ядавітым газам для самаабароны.

Кожны чацвёрты мінчанін жыве ў кватэры, пабудаванай домабудуўнічым камбінатам № 1. Напярэдадні 1973 года на камбінате пачала дзейнічаць першая чарга аўтаматызаванай сістэмы кіравання, якая дапамагае аператыўна рашаць складаныя інжынерныя і эканамічныя задачы. НА ЗДЫМКУ: вылічальны цэнтр першага домабудуўнічага камбіната. Ля пульту дзяжурны інжынер-аператар Людміла МІЛАСЕРДАВА.

Фота У. ЛУПЕЙКІ.

ДАКЛАД Л. БРЭЖНЕВА ВЫДАДЗЕНЫ У ЗША

Амерыканскае выдавецтва «Компас публікейшн» выдала ў выглядзе асобнай брашуры на англійскай мове даклад Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. Брэжнева «Аб пяцідзясяцігоддзі Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік» на сумесным урачыстым пасяджэнні Цэнтральнага Камітэта КПСС, Вярхоўнага Савета Саюза ССР і Вярхоўнага Савета РСФСР у Крамлёўскім Палацы з'ездаў 21 снежня 1972 года.

НАРАДЖАЕЦЦА НОВЫ ГІГАНТ

У Луініцы пачалося будаўніцтва завода электрарухавікоў. Яго практычная магутнасць складзе 650 тысяч электрарухавікоў у год. Акрамя таго, завод будзе даваць 27 тысяч тон чыгуннага ліцця, неабходнага для ўласнай вытворчасці і іншых прадпрыемстваў.

Ствараецца буйная будаўнічая база — завод жалезабетонных вырабаў, склад цэменту, трансфарматарная падстанцыя.

Першую чаргу завода, разлічаную на вытворчасць 200 тысяч рухавікоў і 9 тысяч тон ліцця ў год, намечана ўвесці ў дзейнасць у 1974 годзе.

ПЕРШАЯ — У СТРАЇ

Дзяржаўная камісія падпісала акт аб прыёме ў эксплуатацыю першай чаргі Бабруйскага завода буйнагабарытных шын.

У канцы 1973 года будзе здадзена ў эксплуатацыю другая чарга шыннага камбіната. З пускам прадпрыемства на поўную магутнасць тут будуць выпускацца камеры і пакрышкі для аўтамабіляў, трактараў і сельскагаспадарчых машын розных марак. Беларускі шынны стане буйнейшым прадпрыемствам па выпуску гэтай прадукцыі ў нашай краіне.

«ХВАЛЯ-2»

Так назвалі сваю першую навінку, запушчаную ў вытворчасць у гэтым годзе, тэкстыльшчыкі Мінскага тонкасукоўнага камбіната. Тканіна, прызначаная для зімовых жаночых паліто, падабаецца пакупніцам.

Сёлета значна павялічыцца выпуск прадукцыі, якая мае высокі попыт. Асартымент абноўлены амаль на дзве трэці. Адпрацоўваецца тэхналогія выпуску яшчэ трох відаў новых тканін. Яны з'явіцца ў другім квартале.

ПРАЦА ПА ГІСТОРЫІ ЭСТЭТЫЧНАЙ ДУМКІ

«Нарыс гісторыі эстэтычнай думкі ў Беларусі» — так называецца

Дом быту ў Магілёве. Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

кніга Э. Дарашэвіча і У. Конана, якая выходзіць у Маскве ў выдавецтве «Искусство». Гэта работа з'яўляецца першай спробай сістэматызаванага паказу гісторыі эстэтычнай думкі ў Беларусі.

Беларуская эстэтыка развівалася як звыно суветнай культуры, — адзначаюць аўтары кнігі. Яны расказваюць пра эстэтычныя ідэі сярэднявекі і эпохі Адраджэння, XVII—XVIII стагоддзяў, пра эстэтычныя тэорыі канца XIX — пачатку XX стагоддзяў на прыкладах творчасці такіх прадстаўнікоў беларускай культуры, як Ф. Багушэвіч, А. Гурывіч, Я. Купала, Я. Колас, З. Бядуля і інш.

Заклучныя старонкі кнігі прысвечаны ўплыву марксісцкай эстэтыкі на творчасць беларускіх пісьменнікаў і публіцыстаў.

Ферма-аўтамат пачала працаваць у калгасе «Авангард» Гродзенскага раёна. Гэта чатырнаццацірадына валоўнік на 930 жывёлін, пабудаваны па праекту гродзенскага філіяла інстытута «Белкалгаспраект». Сем механізаваных ліній за 16 мінут падаюць кармы ва ўсе адкормачнікі. Кіраванне з пульту вядзе адзін аператар. Сёлета жывёлаводы калгаса «Авангард» прадудуць дзяржаве 800 тон мяса. НА ЗДЫМКУ: новы валоўнік калгаса.

Фота А. ПЕРАХОДА.

НАД ПРЫПЯЦЦЮ

З чаго ж усё гэта пачалося? З вёскі Гарывада, ці што? Яна не так далёка ад Мазыра: звычайная палеская вёска, уся ў садах, ды яшчэ і лесам акажана. Гадоў восем назад толькі тут, у акрузе, і ведалі пра яе. А вось летам шэсцьдзясят чацвёртага, памятаю, рынуліся да Гарывады спецыялісты, вучоныя, журналісты... І было з-за чаго: Гарывада дала нафту. Тут, на Палессі, або дакладней у самым цэнтры яго, у дрымуцых лясах і багністых балотах.

Іншыя вучоныя толькі плячыма паціскалі: ну і ну! Доўгі час трымалася стойкае перакананне, што Беларусь, як раён геалагічнай разведкі, амаль бесперспектыўная. Але жыла ў нафтаразведчыкаў вера ў поспех. Шукалі нафту тут, зразумела, не толькі беларусы. Па лясных сцежках і балотных багнах хадзілі вопытныя спецыялісты з Масквы, Сібіры, Башкіры... А «благаславіў» іх усіх на пошукі калісцы сам Іван Губкін, старэйшына рускіх савецкіх геологаў.

Цяпер мы вярталіся з Гарывады. Наперадзе ўжо ўгадаліся ўзгоркі, на якіх раскінуў-

ся Мазыр. З узгоркаў збягалі ў нізіны бярозавыя гаі, саснякі. Ззяла на сонцы паўнаводная і велічная Прыпяць. Пайшлі вёскі: Міхалкі, Кустоўніца, Праўцюкі...

— Самыя бедныя месцы калісцы былі, — гаворыць Ілья Ламановіч, наш спадарожнік, карэнны жыхар Мазыра.

— Вось гэтыя? — амаль адначасова вырываецца ва ўсіх нас.

Ужо вельмі непадобныя былі на «самыя бедныя» гэтыя чыстыя, вясёлыя, утульныя вёскі, гэтыя дагледжаныя, акуратныя палі, што ляжалі ўздоўж дарогі.

— Не верыце? — жмурыць свае разумныя, вострыя вочы Ламановіч. — Адсюль калісцы цэлыя вёскі знімаліся са сваіх месцаў. Голад гнаў.

Мы верым Ламановічу. Бо ён ведае, сам адсюль, з Кустоўніцы. Ён яшчэ памятае і сялянскую канферэнцыю Мазырскага павета, якая адбылася тут у першыя гады Савецкай улады. Тады сяляне запісалі ў прынятай рэзалюцыі: «...мы заарэм разруху сваімі плугамі і мазолістымі рукамі глыбока ў зямлю».

Цяпер тут, пад Мазыром,

ствараецца паўднёвы прамысловы вузел рэспублікі. Пачатак усяму — нафтапрапрацоўчы завод. Вось жа як атрымалася: ціхая і невядомая Гарывада дасць сваю нафту новаму заводу. Але цяпер ужо не адна Гарывада, а і яшчэ шэраг месцанараджэнняў адкрыты ў беларускім Палессі. І ў апошнім годзе дзевятай пяцігодкі рэспубліка здабудзе з гэтай самай палескай зямлі не менш як 8,5 мільёна тон нафты.

Гіганцкая будоўля над Прыпяццю, бадай, лепш за ўсё гаворыць, на якім высокім тэхнічным узроўні ствараецца цяпер самая маладая галіна прамысловасці рэспублікі — нафтахімія. Новы завод уключаць у сябе цэлы шэраг збудаванняў і аргатаў і аб'яднае іх у комплекс. Па габарытах ён будзе значна меншы за існуючыя, але больш магутны.

Мазырскі завод — гэта і новы ўзровень арганізацыі, новай будаўнічай сродкі і метады. Прамысловую пляцоўку не акінеш вокам, настолькі яна вялікая, а людзей — зусім мала. Асабліва мантажнакаў. Не таму, што іх не хапае. Проста любая мантажная пляцоўка на будоўлі нічым не адрозніваец-

ца ад заводскага цэха, хіба толькі тым, што няма даху над галавой.

Мы пераканаліся ў гэтым, пабываўшы на рабочым месцы брыгады Барыса Тапіліна. Яна збірае дзве металічныя калоны для галаўной нафтапрапрацоўчай устаноўкі. Дыяметр адной калоны — 7, другой — 5 метраў, даўжыня адпаведна 54 і 38 метраў. Работа ішла як на заводскім канвееры: дакладна, роўна, чыста.

— Такія калоны мы ставілі на Наваполацкім нафтазаводзе, — расказвае брыгадзір. — Там мантаж устаноўкі «браў» у нас больш за дзевяць месяцаў. Тут гэтую работу закончылі за шэсць — сем.

Між іншым, цяпер у брыгадзе Тапіліна людзей напалову менш, чым было ў Наваполацку.

Побач з намі рвецца ўвышыню труба — масіўнае бетоннае збудаванне. З вышыні даносяць цагаласы. І раптам:

— Генацвале, генацвале!

— Цікава, — гаворыць Ламановіч, — «Братка» тут можна на кожным кроку пачуць, а вось «генацвале» я ўпершыню чуў ў Мазыры. Паднімемся.

Наверсе нас адразу ахоплівае тургі вецер. Мы асцярожна ступаем на пляцоўку. Малады хлопец, яўна каўказскага тыпу, паглядае на нас, усміхаецца. Напэўна, ён і ёсць «генацвале». Знаёмімся. Іван Патапаў.

Значыць, не генацвале. «Я ў пашпарце рускім пішуся, — гаворыць Іван. — А родам з Рустава. Таму і завуць усе ў брыгадзе генацвале».

Гэта брыгада трубакладаў Уладзіміра Бусела. Дакладнае прозвішча брыгадзіра. Ён на вышыні заўсёды, гэта значыць на трубе.

У брыгадзе працуюць некалькі рускіх хлопцаў, украінцаў, азербайджанцаў. Ну і, вядома, беларусы. У трэсце нам казалі, што Мазырскі завод цяпер будуць прадстаўнікі 22 нацыянальнасцей нашай Радзімы. І яшчэ 20 праектных і канструктарскіх інстытутаў краіны працуюць на заводзе.

Вернемся, аднак, у брыгаду Валодзі Бусела. Мы пазнаёміліся тут з Місрыханам Садыкавым, спакойным, разважлівым хлопцам. Яго ў брыгадзе таксама «перахрысцілі» і зваюць Міхаілам. Часам для саліднасці — Міхаіл Агабек аглы, што па-азербайджанску значыць: Міхаіл, сын Агабека. У штодзённыя адносіны тут кожны ўносіць сваё: рускае, беларускае, украінскае, грузінскае... І хлопцаў гэтых адрозніш хіба толькі па характэрных рысах вонкавага выгляду ды па акцэнтах. Родніць іх, робіць незалежнымі будоўля, агульная работа... Садыкаў раней працаваў у Баку, на Нафтавых Кам-

[Заканчэнне на 4—5-ай стар.]

РЕШАЮЩИЙ ГОД ПЯТИЛЕТКИ

Прошло два года нашей девятой пятилетки. Экономика страны претерпела за это время существенные изменения. Чем они знаменательны?

Пятилетний план предусматривал высокие темпы прироста общественного производства. Каждая отрасль народного хозяйства имела напряженную программу увеличения выпуска продукции, повышения ее качества, ввода в строй новых производственных фондов. Между тем условия хозяйствования, особенно в 1972 году, выдались чрезвычайно сложными. Вслед за морозной и бесснежной зимой наступило засушливое лето. Значительные площади озимых пришлось пересевать, и все же предполагаемого сбора они не дали. В тех же районах, где созрел хороший урожай (Сибирь, Казахстан, Урал), неожиданно рано выпал снег и наступили холода. Уборка потребовала там больших усилий.

Отрадно, что во время преодоления трудностей были

продемонстрированы высокая степень мобильности, слаженность нашего хозяйственного организма. Понесенный урон был минимальным. Его последствия не внесли в ход выполнения пятилетнего плана изменений, имеющих принципиальное значение, но сказались на итогах двух лет.

По плану национальный доход в 1972 году должен был составить к 1970 году 112,8 процента, в действительности он достиг 110 процентов. Соответственно объем промышленного производства вместо 115,4 вырос до 115 процентов. Объем капитальных вложений — на уровне заданий пятилетнего плана: за два года освоено 181 миллиард рублей.

В течение обоих истекших лет на повышение жизненного уровня народа направлялось 80 процентов национального дохода. Повышение заработной платы, образование премиальных фондов на предприятиях, отмена подоходных налогов с тех категорий, что были

предусмотрены, жилищное строительство — все эти и другие социальные показатели выполнялись в соответствии с заданиями пятилетнего плана. В частности, за два года было построено жилых домов для 23 миллионов человек.

Общий вывод, вытекающий из анализа хода выполнения плана за два года, состоит в том, что экономика СССР успешно справилась с трудностями, а это дает основания предполагать и в целом успешное выполнение пятилетки.

На минувшей, декабрьской сессии Верховного Совета СССР 1973 год назван решающим годом девятой пятилетки. Какой смысл вкладывается в эти слова?

Имеется в виду решимость сделать все выводы из уроков истекшего года и еще более энергично продолжать линию на интенсивное развитие всех отраслей экономики. Продолжается рост инвестиций в сельское хозяйство. Они составят за один год более 25

миллиардов рублей — цифра рекордная. Большое число современных машин, минеральные удобрения в количествах, превышающих задания пятилетнего плана, форсированное строительство элеваторов, складов, животноводческих ферм дают основание запроектировать рост валовой продукции сельского хозяйства в наступившем году на 12,6 процента и тем самым выйти по большинству видов продукции на уровень, предусмотренный для 1973 года пятилетним планом.

Объем капитального строительства возрастает всего на 3,5 процента, а собственно строительные-монтажные работы остаются на уровне прошлого года. Увеличиваются ассигнования на укрепление технической базы строительных организаций. Тем самым создаются материальные предпосылки для значительного сокращения размеров незавершенного строительства, ввода в эксплуатацию значительных производственных мощностей и, следовательно, увеличения выпуска продукции.

Особенно большое внимание уделяется завершению строительства текстильных, обувных, мебельных, пищевых предприя-

тий. В ряде случаев капитальные вложения в такие объекты идут выше уровня, предусмотренного пятилетним планом.

Большой упор сделан на ускорение внедрения в практику научных и технических достижений. Пожалуй, трудно назвать еще какой-либо годовой план из минувших, когда была бы намечена столь обширная программа обновления ассортимента изделий и технологических процессов. Результатом будет рост производительности труда. За счет этого источника должен быть получен весь прирост продукции в сельском хозяйстве, строительстве и на транспорте и почти 90 процентов прироста в промышленности.

Социальная программа в 1973 году сохранится на запланированном уровне пятилетки, а строительство жилых домов и медицинских учреждений даже несколько превысит его.

Таковы вкратце основные хозяйственные итоги двух первых лет и перспективы третьего, решающего года девятой пятилетки.

Александр БИРМАН,
доктор экономических наук.

НАШИ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ

МІНСКІ ГАДЗІННІКАВЫ

Да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі гадзіннікавай прамысловасці ў Расіі не існавала, калі не лічыць невялікіх майстэрняў па вырабу і рамонту марскіх хранометраў у Пецярбургу, невялікай вытворчасці гравых гадзіннікаў і некалькіх зборачных майстэрняў у Адэсе і іншых гарадах, якія належалі замежным прадпрыемствам Бурэ, Гебю, Лангендорфу. Што датычыць Беларусі, то тут у 1784 годзе была створана гадзіннікавая фабрыка-школа. Яна праіснавала 9 гадоў і была пераведзена з мястэчка Дуброўна ў падмаскоўную вёску Купаўна. Характэрна, што якасць вырабаў гэтай фабрыкі не ўступала лепшым заходнееўрапейскім узорам. Гадзіннікі пастаўляліся царскаму двору.

Савецкая гадзіннікавая прамысловасць узнікла з уводам у эксплуатацыю Першага і Другога дзяржаўных гадзіннікавых заводаў у Маскве. Цяпер вытворчасцю гадзіннікаў у Савецкім Саюзе займаюцца 18 заводаў. Адзін з іх пабудаван у Беларусі.

Мінскі гадзіннікавы — адно з самых маладых і высокаразвітых прадпрыемстваў гэтай галіны прамысловасці ў краіне. Будаўніцтва яго пачалося ў 1953 годзе. Праект прадугледжваў стварэнне самага сучаснага завода і быў дакладна ажыццэўлены. Увесь комплекс завода цяпер складаецца з 12 аб'ектаў асноўнага і дапаможнага прызначэння. Разам яны ствараюць адзіны архітэктурны ансамбль, адзін з прыгажэйшых у нашай сталіцы.

На будаўніцтва завода прыйшлі былыя партызаны, дэмабілізаваныя воіны Савецкай Арміі, юнакі і дзяўчаты горада. Для многіх з іх работа на будоўлі, а затым і на заводзе стала пачаткам вялікага і цікавага жыцця. В. Купрык, напрыклад, будавала вытворчыя карпусы, працавала зборшчыцай, вучылася ў тэхнікуме, а цяпер яна — тэхнолаг цэха. Зборшчыца Н. Сакольчык без адрыву ад вытворчасці скончыла Інстытут, стала начальні-

кам бюро новага праектавання. І. Бакумаў, у мінулым слесар, вырас да начальніка механа-зборачнага цэха, П. Пакулаў, былы наладчык, стаў начальнікам вытворчасці завода.

16 лістапада 1955 года дзяржаўная камісія прыняла ў эксплуатацыю аб'екты першай чаргі. У іх размясцілі інструментальны, рамонтна-механічны, механічны і зборачны цэхі. Абсталяванне, аснастку і інструмент для гэтых цэхаў вырабілі і паставілі аднапартыйны гадзіннікавы завод Савецкага Саюза. Вялікую дапамогу мінчанам аказалі, напрыклад, рабочыя Пензенскага гадзіннікавага завода. Яны вырабілі і аснасцілі інструментам і прыстасаваннямі 12 канвеераў. У Пензе праходзілі навучанне 230 маладых рабочых — мінчан. Ужо ў 1956 годзе было выпушчана 57 тысяч жаночых ручных гадзіннікаў «Зара».

Сёння прадукцыя Мінскага гадзіннікавага завода карыстаецца шырокай вядомасцю далёка за межамі рэспублікі. Толькі ў 1971 годзе выпушчана больш за два мільёны 600 тысяч гадзіннікаў. Цяпер асвоена вытворчасць пяці розных калібраў гадзіннікаў. Заслужаны аўтарытэт у пакупнікоў заваяваў мужчынскі гадзіннік першага класа «Прамень-2209» на 23 рубінавых камянях з супрацьударным прыстасаваннем і цэнтральнай секунднай стрэлкай. Вышыня яго механізма 2,9 міліметра. Дакладнасць ходу плюс-мінус 30 секунд, працягласць ходу 38 гадзін.

Завод выпускае самыя маленькія ў нашай краіне жаночыя ручныя гадзіннікі «Прамень-1300» і «Прамень-1301» — дыяметр іх не перавышае капеачнай манеты. Разнастайнасць вонкавага афармлення, дасканаласць канструкцыі механізма на 17 рубінавых камянях дазваляюць гэтым маркам паспяхова канкураваць на сусветным рынку. Да пяцідзясяцігоддзя Савецкай улады была выпушчана новая мадэль жаночага ручнага гадзінніка

на 17 рубінавых камянях — «Прамень-1809», распрацаваная канструктарскім аддзелам завода. Гэты гадзіннік знаходзіцца на ўзроўні лепшых сусветных узораў і адпавядае ўсім патрабаванням міжнароднага стандарту.

Самым масавым відам прадукцыі завода з'яўляецца жаночыя ручныя гадзіннікі «Прамень-1800» на 16 рубінавых камянях. Прыгожае і разнастайнае афармленне, невыскакая цана забяспечваюць значны попыт на яго ў насельніцтва нашай краіны і за рубяжом.

З кожным годам завод павялічвае выпуск гадзіннікаў і расшырае іх наменклатуру. У 1972 годзе выраблена доследная партыя мужчынскага ручнага электронна-механічнага гадзінніка «Прамень-3045». Арыгінальнасць гэтай канструкцыі ў тым, што спружына і барабан заменены батарэйкай напружаннем 1,35 вольты. Дзякуючы магнітнай сістэме дасягнута асаблівая дакладнасць ходу. Гадзіннік працуе ад адной батарэйкі на працягу года.

У 1969 годзе на заводзе ўкаранена аўтаматызаваная сістэма кіравання вытворчасцю на базе электронна-вылічальнай машыны «Мінск-22». Звыш 40 працэнтаў з усяго налічанага на заводзе абсталявання складаюць аўтаматы і паўаўтаматы. Узровень механізацыі і аўтаматызацыі вытворчых працэсаў складае 71,4 працэнта.

Гадзіннікі з Мінска экспартуюцца ў Балгарыю, Венгрыю, Польшчу, Румынію, Югаславію, Афганістан, Іран, Егіпет, Турцыю, Швецыю. У 1975 годзе на замежны рынак будзе пастаўлена больш за 35 працэнтаў усяй прадукцыі завода. Па якасці беларускія гадзіннікі не ўступаюць лепшым замежным узорам.

Прадстаўнік швейцарскага прафсаюза пан Фруадэза, які пабываў на заводзе, адзначыў, што «хаця гадзіннікавая прамысловасць у Беларусі вельмі маладая, яна не адстае ад швейцарскай».

В. АРЛОУ.

УРАЧЫСТАСЦІ У КАЛГАСЕ

У мінулым годзе ва ўрачыстай абстаноўцы рэгістраваўся шлюб калгаснікаў Міхала Якімовіча і Лідзіі Трафімовіч, жыхароў вёскі Казловічы Слуцкага раёна. І

вось у маладой сям'і нарадзілася дачка. Зноў сабраліся ў клубе сябры і таварышы, аднавіваючы маладых бацькоў. Яны павіншавалі Міхала і Лідзію з нованароджаным, пажадалі ім сямейнага шчасця, уручылі каштоўны падарункі.

Падобныя святы трывала ўвайшлі ў быт сельскіх пра-

цаўнікоў. Толькі летась, напрыклад, у калгасным клубе было ўрачыста зарэгістравана 27 шлюбаў і больш за 30 нованароджаных. «Віноўнікаў» урачыстасцей звычайна віншуюць старшыня калгаса, старшыня сельсавета, настаўнікі, медыцынскія работнікі, сябры.

М. СЯВУК.

Гучыць каманда геафізіка-аператара: «Увага! Выбух!» Тэхнік-узрыўнік націскае кнопку ўзрыўной машыны. Здрыгнулася пад нагамі глеба, узняўся на дзесяткі метраў уверх фантан вады ўперамежку з камякамі зямлі. На некалькі кіламетраў увайшла ўглыб ударная хваля, дасягнуўшы пластоў цвёрдых парод, адбілася ад іх і зноў вярнулася на паверхню. Яе шлях скрозь нетры запісваецца на магнітны сейсмаграмы. Яны даюць зыходны матэрыял для таго, каб вывучыць будову прафілю разведанай трасы.

Потым геологі і геафізікі — першапраходцы нафтавай ціліны — прачытаюць на стужках саманісцаў першыя «словы» гісторыі яшчэ аднаго беларускага месцанараджэння...

Па бездарожжы, праз лясы і балоты, у любое надвор'е пракладваюць разведаныя трасы восем палявых і дзве тэматычныя парты геафізікаў. А іх «штаб» знаходзіцца ў Гомелі — гэта трэст «Беларуснафтагеафізіка».

Існуе ён чатыры гады, але за гэты час зроблена нямала. Толькі ў мінулым годзе на падрыхтаваных геафізікамі структурах буравікі аб'яднанні «Беларуснафта» адкрылі чатыры месцанараджэнні — Барсукое, Залатухінскае, Усходне-Першамайскае, Наддзвінскае.

Цяпер пошукавыя работы праводзяцца ва ўсходняй частцы Прыпяцкай геалагічнай упадзіны. На гэтай вялікай тэрыторыі рыхтуюцца да бурэння структуры, перспектыўныя на нафту і газ, ідуць геафізічныя даследаванні глыбокіх свідравін.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Зменны інжынер-геафізік вылічальнага цэнтры трэста «Беларуснафтагеафізіка» Міхал АРЛОУ. 2. Тэхнік-аператар Вольга БАРЫНАВА і геафізік-аператар Юрый ШУЛІКА за работай на пераўтваральніку сейсмічных запісаў. 3. Верталёт спяшаецца да месца выбуху.

Фота Ч. МЕЗІНА.

ТАВАРЫСКІ СУД

У нашым грамадстве ставіцца задача выхавання высокасвадомага, маральна здаровага і культурнага чалавека. За пяцьдзесят год існавання сацыялістычнай дзяржавы шмат ужо дасягнута ў гэтай справе — савецкія людзі набылі многа новых высакародных якасцей, якія прыкметна адрозніваюць іх ад грамадзян эксплуатацыйнага грамадства. Але на выхавальнай ніве яшчэ застаецца нямала работы. Пакуль што існуе злачыннасць, ёсць людзі, якія паводзяць сябе амаральна, парушаюць законы і правы супольнага жыцця.

Выхавальную работу вядуць разнастайныя дзяржаўныя і грамадскія інстытуты. Да іх ліку адносяцца і таварыскія суды.

Што ж такое таварыскі суд, дзе і як ён утвараецца і дзейнічае?

Таварыскі суд — гэта грамадская арганізацыя, якая заклікана актыўна садзейнічаць выхаванню грамадзян у духу камуністычных адносін да працы і сацыялістычнай уласнасці, выканання правіл сацыялістычнага супольнага жыцця, развіццю ў савецкіх людзей пачуцця калектывізму і таварыскай узаемадапамогі, павялічэнню годнасці і гонару асобы. Гэты суд разглядае пытанні вытворчага, бытавога, маральнага характару, няправільнага паводзіны людзей, правапарушэнні. Ён выконвае свае функцыі шляхам пераканання і грамадскага ўздзеяння. Галоўны напрамак яго работы — прафілактыка, папярэджанне дрэнных учынкаў.

Таварыскія суды ствараюцца на заводах, у цэхах, калгасах, саўгасах, у вышэйшых і сярэдніх спецыяльных установах і г. д. — наогул, у калектывах, якія, як правіла, маюць не менш за 50 чалавек. Аб саставе іх сведчыць сама назва — яны выбіраюцца тэрмінам на два гады адкрытым галасаваннем з ліку найбольш аўтарытэтных, вопытных, бездкорных на рабоце і ў быццё людзей — рабочых, служачых, калгаснікаў, пенсіянераў. Словам, з тых, каго ў калектыве паважаюць, каму вераць. Колькасць членаў суда — ад 5 да 15 чалавек, у залежнасці ад велічыні калектыву.

Якімі справамі займаецца суд? Каб разгледзець гэты, разгледзім некалькі прыкладаў.

У Смалевічах, напрыклад, майстар прарабскага ўчастка на будаўніцтве птушкіфабрыкі паехаў на службовай машыне на вяселле ў Магілёў, з аформіў паездку так, нібыта ён падвозіў дэлегатаў на прафсаюзную канферэнцыю ў Мінск. Таварыскі суд аб'явіў яму грамадскае ганьбаванне і абавязаў поўнасцю пакрыць матэрыяльныя страты.

Калгаснік Н. з калгаса імя Андрэева Шклоўскага рэзна п'янтэваў, брыдка паводзіў сябе ў грамадскіх месцах, зневажаў жанчын. Таварыскі суд разгледзеў справу аб яго амаральных паводзінах. На пасяджэнні суда выступілі 10 калгаснікаў, якія асудзілі Н. Сам ён прызнаў сябе вінаватым і абяцаў выправіцца. Пакарання тут не было ніякага, а калгаснік сваё слова стрымаў.

Таварыскія суды, такім чынам, разглядаюць самыя разнастайныя справы: прагулы, нядобрасумленныя паводзіны на рабоце, парушэнне правіл тэхнікі бяспекі, дробнае раскраданне дзяржаўнай, грамадскай або асабістай маёмасці, дробнае хуліганства, з'яўленне ў п'яным выглядзе ў грамадскіх месцах, ганебныя адносіны да жанчын, знявагу, розныя спрэчкі і г. д. — наогул, нязначныя правінасы або правапарушэнні. Мэта суда — шляхам прафілактыкі і грамадскага ўздзеяння папярэдзіць горшыя учынкi, каб дробнае хуліганства, напрыклад, не перарасло ў злачынства. Вялікае значэнне мае і той факт, што суддзямі выступаюць таварышы па рабоце або суседзі — тыя, з кім «падсудны» сустракаецца кожны дзень. Сіла іх уздзеяння бывае, як правіла, надзвычай эфектыўнай. Нездарма кажуць у народзе: «Калі тысяча чалавек пакажа на злодзея пальцам, ён памрэ».

Меры ўздзеяння, якія прымяняе таварыскі суд, залежаць, натуральна, ад ступені віны. Суд можа абавязаць чалавека публічна папрасіць прабачэння або папярэдзіць, аб'явіць грамадскае ганьбаванне, вымову ці прымяніць штраф (ад 10 да 50 рублёў) і г. д. Часта, аднак, пакаранні не прымяняюцца, бо ўжо сам выгляд перад калектывам дрэнных паводзінаў дае патрэбны вынік.

Здараюцца, вядома, выпадкі, што таварыскі суд памыляецца. Калі яго рашэнне несправядлівае, то па заяве аб'явінавацкага, яго таварышаў або па патрабаванню пракуратуры яго справа разглядаецца паўторна. Кіраўніцтва дзейнасцю таварыскіх судов ажыццяўляюць прафсаюзы і мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных.

Таварыскія суды праводзяць карысную выхавальную работу. Дзякуючы іх дзейнасці, на многіх прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах Беларусі колькасць правапарушэнняў змяншаецца.

Пішыць землякі

ДВА РАЗНЫХ МИРА

Поздравляем нашу Родину и все ее народы с великим юбилеем — 50-летием образования многонационального Союза Советских Социалистических Республик. За то прекрасное настоящее, в котором вы сегодня живете, в огненном октябре 1917 года люди шли в бой. Они отстаивали родную власть Советов. С тех бурных и трудных лет пролетело более полувека, произошло много замечательных событий.

Разве можно сравнить Российскую империю Романовых, откуда бедняки бежали за океан в поисках счастья, с нашей могучей и свободной Родиной? Осуществление болот и орошение пустынь, освоение целинных земель Казахстана и открытие новых месторождений, строительство электростанций, заводов, фабрик, целых городов, покорение космоса!

Мы часто вспоминаем свою безрадостную, бедную юность, темных и неграмотных сверстников. Далеко вперед шагнула наша Родина, иным стал новый советский человек, не знающий, что такое эксплуатация. Ему и в голову не приходит, что можно обогащаться за счет других.

Во время своей поездки на Родину мы однажды встретились с молодой девушкой. Разговорились, оказалось, что она только что

окончила медицинский институт, получила диплом врача.

— Куда же вы едете сейчас? — спросили мы у нее. — В свой родной колхоз! — с радостью ответила девушка. — Буду лечить людей, оберегать их здоровье.

Она не сказала: «Буду зарабатывать много денег», как сказали бы здесь, в капиталистической стране, как говорит наш знакомый парень, который учится на врача в Саскатуне. На наш вопрос, почему он выбрал эту профессию, он ответил: «Как это почему? Разве вы не знаете, сколько врачи зарабатывают? Иногда один визит обходится больному в сто долларов».

В советском журнале мы читали, как корреспондент проводил опрос горожан на улицах Одессы в канун Нового года.

— Чего бы вы желали в новом году? — спрашивал он.

Ответы, конечно, были очень разные, но сводились к одному — всем нужен мир, все желали счастья и процветания своей Родине.

А ответ одной женщины-врача нам кажется просто замечательным:

— Я хочу, чтобы все медицинские работники оказались безработными, чтобы навсегда исчезли болезни и несчастные случаи, — сказала она.

О такой ситуации врач при капиталистической системе даже побоялся бы подумать. Ведь это грозило бы ему нищетой.

Труд советского человека — это богатство всей страны, это достаток и благополучие в каждой семье. Культура народов нашей

многонациональной Родины — единая социалистическая культура, в которой бережно сохраняются национальные черты и традиции всех народов, населяющих Советский Союз.

Канаду тоже населяют люди многих национальностей, однако за 35 лет нашей эмигрантской жизни мы ни разу не слышали о какой-нибудь настоящей национальной программе.

В больших городах наши прогрессивные организации имеют кружки художественной самодеятельности, которые дают концерты, но их слышат и видят очень немногие. Почему бы, кажется, их выступления не передавать по радио и телевидению? Но нет, это невозможно, ведь люди в прогрессивных организациях тесно связаны со своей социалистической Родиной.

Всех кормят одной ложкой, чаще всего американской. Передачи по телевидению почти сплошь гангстерские, до предела развратные.

Как тоскуем мы здесь по нашему родному языку, мелодичным песням и хорошей музыке! Как хотелось бы послушать, например, Краснознаменный ансамбль песни и пляски имени Александрова, хор имени Пятницкого, посмотреть чарующие танцы ансамбля «Березка».

Мы уже старые люди, много прожили на свете. Мы думаем, что счастлив бывает только тот человек, который никогда и ни при каких обстоятельствах не покидает Родину, ибо никто и никогда вне Родины не может жить полноценной жизнью.

Надежда и Григорий
МАРТЫНЮК.

Канада.

Заснеженная вёска.

Фота У. ДАГАЕВА.

НАД ПРЫПЯЦЦЮ

[Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.]

нах. Пачуў аб Мазыры — адразу прыехаў сюды. Чаму, пытаюся. Ведаеце, гаворыць, там, у Баку, многа нафтавікоў, а тут яшчэ зусім мала.

Валодзя Бусел стаў побач і ўсміхаўся. Усмешка ў яго была нейкая праманістая, а вочы — шэрыя, вясёлыя. А яшчэ яму вельмі была да твару блакітная каска (дарэчы, ён носіць яе ўжо пяты год). Словам, вельмі сімпатычны хлопец.

Але раптам твар Валодзі стаў сур'ёзным. Ён хутка збег па лесвіцы ўніз. Неўзабаве адтуль пачулася: «Не прыму. Вярце назад. Трубу класці — гэта вам не шыліну ў кватэры замазаць».

Побач з брыгадзірам стаяла прыгожая дзяўчына, вінавата маўчала.

— Ох, і Валодзя! — заўважыў хтосьці. — Мог бы і больш ласкава з жонкай.

Аказваецца, дзяўчына, якая стаяла побач з Буселам, — яго жонка Вера. Яна працуе ў ла-

бараторыі. І вось лабараторыя «праміргала» бетон: яго не прымае брыгадзір. Выходзіць, Вера і вінавата. І шкада жонку, а прыняць бетон Валодзя не можа: з трубой жарты кепскія.

Ідуць і ідуць на будоўлю людзі. У асноўным — маладыя хлопцы і дзяўчаты. «Адкуль прыехалі?» — пытаецца начальнік аддзела кадры. У адказ чуем: «Ашхабад, Казань, Варкута...» «Вы спачатку паглядзіце нашу будоўлю, можа, не спадабаецца, — гавораць у аддзеле. — Яна ў нас няпростая. І на шмат гадоў разлічана». «Гэта і добра, — адказваюць прыбыўшыя. — Мы і прыехалі сюды надоўга. Можа, нават назаўсёды».

Адчуваецца: едуць сюды людзі не толькі будаваць, але і жыць.

«Ён ці не ён?» — думаю я, не прыкметна назіраючы за хударлявым хлопцам. Чакаю, калі павернецца да мяне тварам. Ну, вядома ж, ён, Вася Рэльнік. Крычу яму, бягу насустрач.

«Ну, добры дзень, — гаворыць. — Вось дык сустрэча».

...Вечарам мы хадзілі па горадзе. Мазыр ляжаў якісьці цёплы і вельмі ціхі. Цяпер ён быў падобны на дачны пасёлак. «Сходзім на Інтэрнацыянальную», — прапануе Вася. Пайшли. Тут ужо адчуваўся іншы Мазыр — новы, будучы. Вуліца з прыгожых шматпавярховых дамоў. У іх жыўць будаўнікі. «Падабаецца мне гэты вуліца, — гаворыць Вася. — Нейкая яна блізка, свая. Памятаеш вуліцу Ленінскага камсамола ў Салігорску?»

Як жа не памятаць! Там, у маладым беларускім горадзе Салігорску, адной з першых вуліц далі імя Ленінскага камсамола. На ёй жылі ў асноўным маладыя будаўнікі і шахцёры. Тут, у Мазыры, вуліца, на якой селяцца будаўнікі нафтазавода, назвалі Інтэрнацыянальнай. Так пажадалі самі яе жыхары. Таму што для іх гэта не толькі імя вуліцы, а штосьці значна большае. Я гэта бачу, адчуваю па Васілю.

За тры гады, якія мінулі пасля нашай апошняй сустрэчы, ён стаў больш дарослы, памужней. Цяпер ён брыгадзір. А дзесяць гадоў назад я ўбачыў яго ўпершыню ў Салігорску. У клубе будаўнікоў быў вечар адпачынку, і чорнавалосы, бойкі хлопец чытаў свае вершы.

У той вечар я даведаўся, што Вася украінец, з Чарнігаўскай вобласці. Што Салігорск — чацвёртая яго новабудоўля. І што ён — самы малады будаўнік. Але ведалі яго ў Салігорску ўсе. Таму што ні адзін нумар шматтыражкі не выходзіў без яго вершаў або нарысаў.

А пасля Вася паехаў аднаўляць Ташкент. Так і разыйшліся нашы шляхі-дарогі.

І вось гэтая сустрэча. — Прыходзь заўтра да мяне дамоў, — запрашае Вася. — Пазнаёмімся з жонкай, дзяцей у мяне ўжо двое. Жывём добра, наваселле нядаўна справілі.

— Не так, як у Салігорску? — пытаюся я.

Вася ўсміхнуўся. Так, у Салігорску ў яго таксама намячалася наваселле. Ужо і ордэр на новую кватэру быў у кішэні. Але прыехалі на будоўлю здалёку сямейныя, Вася і ўступіў ім сваю чаргу.

Я ведаю, што ў Салігорску Вася вёў дзённік. Ён мне яго паказаў.

— Вася, можа і тут пішаш? — пытаюся.

На другі дзень я чытаў кароткія, скупыя запісы ў той-самым сшытку.

«Іншы раз думаю: мы ж не толькі завод будуюм. Сябе таксама будуюм, жыццё сваё. Вось у нас Марыя Адзінец працуе. Яна прыехала з Мінска, а цяпер самая вядомая мазыранка. У рабоце ўжо многіх у брыгадзе абыйшла. А прыйшла да нас падсобніцай. Ды яшчэ з дзіцем малым на руках... Цяпер яе партрэт на гарадской дошцы гонару».

«Учора развіталіся з Дзімам Шаўчуком. Брыгадзірам яго назначылі. Нядрэнна, а мне вось крыху шкада: зямляк мой. І майстар на ўсе рукі. Цяжка без яго. Узамем прыслаці адрозу чатырох дзесяцікласнікаў. Я пытаюся ў начальніка ўпраўлення: «Мне што — іх вучыць або завод будаваць?» «Вучы і будуй, — адказвае. — Хутка яшчэ некалькі тваіх «старых» возьмем. А ты што думаў, з інстытута нам брыгадзіраў прышлюць?» Што тут запярэчыш...».

У снежны мы ўрачыста адзначылі 50-годдзе з дня ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. У камунальнай зале Бруселя сабраліся суайчыннікі з усіх гарадоў Бельгіі, многія прыехалі цэлымі сем'ямі, разам са сваімі роднымі і блізкімі.

Нашымі пачэснымі гасцямі былі прадстаўнікі Радзімы — намеснік дырэктара Інстытута гісторыі Акадэміі навук СССР А. Іскандраў, акадэмік С. Зіўс, былы бельгійскі партызан М. Зубараў, прафесар Кіеўскага ўніверсітэта Р. Сіманенка, супрацоўнік Інстытута філасофіі і права Акадэміі навук Узбекістана Т. Абдухукураў, настаяцель каталіцкай епархіі з Літвы Б. Вулкіа, а таксама супрацоўнікі пасольства СССР і прадстаўнікі мясцовай улады.

У зале была аформлена выстаўка, якая расказвала пра жыццё працоўных у Савецкай краіне, сцэну ўпрыгожылі сцягі і гербы 15 саюзных рэспублік.

Даклад пра 50-гадовы шлях Савецкага Саюза зрабіў наш госць, прафесар з Кіева Рэм Сіманенка. Ён закончыў сваё выступленне віншаваннямі і пажадаў прысутным далейшых поспехаў у іх патрыятычнай рабоце. Усе, хто браў слова пасля дакладчыка, выказвалі шчыры захваленні поспехамі СССР у самых розных галінах дзейнасці, жадалі сваёй Радзіме моцы, далейшага росквіту і здзяйснення самых грандыёзных планаў.

Канцэрт мастацкай самадзейнасці адкрылі дзеці ў нацыянальных касцюмах усіх 15 савецкіх рэспублік, затым да іх далучыліся хлопчыкі і дзяўчынкі, якія адпачывалі летам у піянерскім лагэры «Крыжоўка» ў Беларусі. Цяпла прынялі прысутныя дзіцячыя віншаванні, вершы, прысвечаныя знаходжанню падлеткаў на Радзіме бацькоў, прыгажосці беларускай прыроды і незабыўным сустрэчам са сваімі савецкімі равеснікамі.

Удзел у канцэрце прынялі прадстаўнікі амаль усіх аддзелаў Саюза савецкіх грамадзян у Бельгіі. Наш хор з Шарлеруа, хаця і нешматлікі, таксама меў поспех. Асабліва спадабалася ўсім песня «Ручнікі» на словы Веры Вярбы.

Марыя ГАРОХ.

Бельгія.

«Сёння хадзілі ў мясцовы гісторыка-краязнаўчы музей. Вельмі цікавы музей. Асабліва многа матэрыялаў, прысвечаных Вялікай Айчыннай вайне. Аказваецца, у тых месцах, дзе мы цяпер будзем завод, была партызанская стаянка. А ў сарак чацвёртым за вызваленне Мазыра 10 савецкіх воінаў атрымалі званне Героя Савецкага Саюза».

...Тут, у гэтым ціхім беларускім гарадку, спачываюць у брацкай магіле воіны—Герой Савецкага Саюза рускі Вялянцін Няжню, ураджэнец Каракалпакіі Д. Калдыркараеў, а таксама узбек В. Мухалмаеў, таджык Р. Амершоў, башкір Г. Салімаў. Яны аддалі жыццё за Радзіму. І за Мазыр. І за ласкавую палескую вёску Гарывада. І за тое, каб побач з ёй вырас нафтаперапрацоўчы завод.

Таму і едуць сюды сыны і ўнукі жывых і загінуўшых герояў.

Міхаіл ШЫМАНСкі.

Голас Радзімы

№ 5 [1267]

ВАЖНЫЯ РАШЭННІ ААН

А. ГУРЫНОВІЧ,
міністр замежных спраў БССР

спецыяльнага камітэта і тым самым перашкаджаюць ажыццяўленню волі ўсіх іншых дзяржаў, якія ўваходзяць у Арганізацыю Аб'яднаных Нацый.

Сярод рашэнняў па пытаннях раззбраення трэба адзначыць рэзалюцыю аб хімічнай і бактэрыялагічнай зброі, якая прынята па ініцыятыве значнай групы дэлегацый сацыялістычных дзяржаў і дзяржаў, якія стаяць на пазіцыях недалучэння. Пры яе зацвярджэнні ўстрымаліся толькі прадстаўнікі ЗША і КНР. У гэтай рэзалюцыі Генеральная Асамблея выказалася за самае шырокае захаванне Канвенцыі аб забароне распрацоўкі, вытворчасці і наапаўнення запасаў бактэрыялагічнай (біялагічнай) і таксічнай зброі і аб іх знішчэнні, а таксама падкрэсліла неабходнасць прыняцця далейшых мер для дасягнення аналагічнага пагаднення па хімічнай зброі. Асновай для распрацоўкі такога пагаднення можа стаць праект канвенцыі па гэтым пытанню, унесены ў мінулым годзе ў Камітэт па раззбраенню дзяржаваў сацыялістычнымі дзяржавамі, у тым ліку і Беларускай ССР.

Генеральная Асамблея прыняла рэзалюцыю, якая настойліва заклікае ўсе дзяржавы, што яшчэ не зрабілі гэтага, неадкладна далучыцца да Дагавору аб забароне выпрабаванняў ядзернай зброі ў атмасферы, у касмічнай прасторы і пад вадой і ўстрымацца ад выпрабаванняў у асяроддзях, якія ахоплівае гэты Дагавор. Адначасова Камітэт па раззбраенню даручана разгледзець у тэрміновым парадку пытанне аб дагаворы, які забараняе ўсе выпрабаванні ядзернай зброі. Неабходна ўказаць, што дэлегацыя КНР заняла негатывную пазіцыю і па гэтым пытанню. На сесіі была прынята таксама важная рэзалюцыя, у якой выказваецца шкадаванне ў выпадку выкарыстання напалму і іншай запальнай зброі ва ўсіх узброеных канфліктах і прадугледжваецца пачатак работы па забароне і ліквідацыі гэтых відаў зброі. Былі прыняты і іншыя рашэнні па пытаннях раззбраення.

Па сумеснай прапанове дэлегацый сацыялістычных дзяржаў і краін, якія стаяць на пазіцыях недалучэння, Генеральная Асамблея адобрыла рэзалюцыю аб ажыццяўленні Дэкларацыі аб умяшчэнні міжнароднай бяспекі, што была прынята ў 1970 годзе па ініцыятыве Савецкага Саюза. У гэтым рашэнні не толькі пацвярджаюцца палажэнні дэкларацыі, але і выказваецца заклік да ўсіх дзяржаў ажыццяўляць іх. Разам з гэтым у рэзалюцыі выказваецца надзея на тое, што будучы прадоўжаны і павялічаны намаганні ў двухбаковых, рэгіянальных і шматбаковых адносінах дзяржаў з мэтай умяшчэння міжнароднай бяспекі. Генеральная Асамблея ААН звярнулася таксама з настойлівым заклікам да ўсіх дзяржаў прыняць меры адносна ліквідацыі ўзброеных канфліктаў, каланіялізму і расізму і асудзіла любыя меры націску, накіраваныя супраць любой дзяржавы, якая ажыццяўляе суверэннае права на свабоднае распаўсюджванне сваімі прыроднымі рэсурсамі.

У выступленнях пераважна большасці прадстаўнікоў дзяржаў — членаў ААН як у першы агульнапалітычнай дыскусіі, так і пры абмеркаванні канкрэтных пытанняў на поўную сілу прагучаў голас асуджэння і пратэсту ў сувязі з амерыканскай агрэсіяй у Паўднёва-Усходняй Азіі.

Асамблея прыняла важную рэзалюцыю па пытанню аб становішчы на Блізкім Усходзе. Пры гэтым ізраільскія агрэсары і іх заступнікі аказаліся ў поўнай ізаляцыі. У пры-

нятым рашэнні дзяржавы — члены ААН патрабуюць ад Ізраіля выканання рэзалюцыі Савета Бяспекі ад 22 лістапада 1967 года, асновай якой з'яўляецца вывад ізраільскіх войск з акупіраваных арабскіх тэрыторый. У ім зноў пацверджана, што тэрыторыя любой краіны не павінна быць аб'ектам акупацыі або набыцця іншай дзяржавы ў выніку пагрозы сілай або яе прымянення.

Асамблея прыняла незаконнымі ўсе змены, здзейсненыя Ізраілем на акупіраваных арабскіх тэрыторыях, і звярнулася з заклікам да ўсіх дзяржаў не прызнаваць такіх змен і пазбягаць дзеянняў, якія ўключаюць аказанне дапамогі, якія могуць азначаць прызнанне такой акупацыі.

Пры зацвярджэнні рэзалюцыі па пытанню аб становішчы на Блізкім Усходзе прадстаўнікі Кітая ўстрымаліся разам з тымі, хто з'яўляецца памагатым ізраільскіх агрэсараў.

На сесіі адобраны шэраг рашэнняў, накіраваных на паскарэнне працэсу канчатковай ліквідацыі каланіялізму і пачае ажыццяўленне прынятай па ініцыятыве СССР у 1960 годзе Дэкларацыі аб прадстаўленні незалежнасці каланіяльнымі краінам і народам і Праграмы дзеянняў па яе ажыццяўленню, зацверджанай на юбілейнай XXV сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. У ліку гэтых рашэнняў — рэзалюцыя, прапанаваная Савецкім Саюзам, сааўтарамі якой з'яўляюцца дэлегацыі сацыялістычных і многіх маладых незалежных дзяржаў. Беларускай ССР — таксама адзін з сааўтараў гэтай рэзалюцыі. У гэтым дакуменце Генеральная Асамблея заклікае ўрады і народы свету штогод праводзіць тыдзень салідарнасці з каланіяльнымі народамі паўднёвай часткі Афрыкі, Гвінеі (Бісаў) і астравоў Зялёнага Мыса, якія змагаюцца за свабоду, незалежнасць і раўнапраўе, і прапановае, каб гэты тыдзень пачынаўся 25 мая, у Дзень вызвалення Афрыкі.

Дэлегацыі дзяржаў сацыялістычнай садружнасці вялі актыўную работу па ўсіх, больш чым 90 пунктах парадку дня дваццаці сёмай сесіі. Дзейнасцю Генеральнай Асамблеі кіраваў намеснік міністра замежных спраў ПНР С. Трапчыньскі, які па прапанове групы сацыялістычных дзяржаў быў аднадушна выбраны старшынёй XXVII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Сярод службовых асоб асамблеі быў і прадстаўнік ад Беларускай ССР — намеснік пастаяннага прадстаўніка БССР пры ААН А. Пашкевіч, які быў выбраны дакладчыкам Пятага камітэта.

На сесіі наша дэлегацыя зрабіла больш чым 70 выступленняў, гэта значыць практычна больш чым па выступленню ў кожны яе рабочы дзень.

У кароткім артыкуле немагчыма выкласці вынікі ўсёй работы, праведзенай у ходзе XXVII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Спынімы толькі на некаторых дадатковых важных пытаннях. Так, група сацыялістычных краін, у тым ліку і БССР, выступіла на сесіі з прапановай прыняць «Заяву ААН аб садзейнічэнні развіццю раўнапраўнага супрацоўніцтва ў эканамічнай, гандлёвай і навукова-тэхнічнай галінах». Большасць членаў арганізацыі становіцца аднеслася да гэтай прапановы, прадывітанай клопатамі аб дабрабыце народаў і іх супрацоўніцтва. Асамблея вырашыла накіраваць праект гэтай заявы ў орган ААН, які займаецца распрацоўкай асноўнага дакумента арганізацыі па колу пытанняў, выкладзеных у сумеснай прапанове сацыялістычных дзяржаў.

Дэлегацыя Беларускай ССР разам з дэлегацыямі Народна-Дэмакратычнай Рэспублікі Йемен і Чэхаславацкай Сацыя-

лістычнай Рэспублікі ўнесла на разгляд асамблеі праект прыняццяў міжнароднага супрацоўніцтва адносна выяўлення, арышту, выдачы і пакарання асоб, якія вінаваты ў ваенных злачынствах і злачынствах супраць чалавецтва. Генеральная Асамблея прыняла да ведама прапанаваны праект і даручыла Камісіі па правах чалавека прадоўжыць работу над гэтым дакументам і падаць даклад чарговай сесіі.

У рэзалюцыі па пытанню «Права чалавека і навукова-тэхнічны прагрэс», унесены па прапанове Беларускай ССР сумесна з дэлегацыямі дзевяці краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, прадугледжана, што пры далейшай рабоце над гэтым пытаннем увага будзе сканцэнтравана на праблемах раўнамернага і справядлівага размеркавання даходаў, забеспячэння права на працу і ахову здароўя, уздыму ўзроўню жыцця, а таксама павышэння культурнага і адукацыйнага ўзроўню народа ва ўмовах навукова-тэхнічнага прагрэсу».

Нямала карыснага зроблена ў ходзе XXVII сесіі для забеспячэння ўніверсальнасці ААН. Германская Дэмакратычная Рэспубліка атрымала статус пастаяннага афіцыйнага назіральніка пры ААН. Яна была прынята ў члены Еўрапейскай эканамічнай камісіі, выбрана ў састаў Савета кіраўнікоў па праграмах ААН у галіне навакольнага асяроддзя. Усё гэта павінна садзейнічаць хуткаму прыёму ў ААН ГДР адначасова з ФРГ.

У ходзе сесіі Генеральнай Асамблеі ААН дэлегацыі Савецкага Саюза, Украінскай ССР і Беларускай ССР шырока знаёмлілі ўдзельнікоў сесіі і амерыканскую грамадскасць з дасягненнямі савецкага народа за 50 гадоў сумесных намаганняў усіх нацый і народнасцей СССР пасля іх добраахвотнага аб'яднання ў Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Нягледзячы на тое, што на сесіі былі прыняты асобныя рашэнні, якія не поўнасцю адпавядаюць духу канструктыўнага і супрацоўніцтва ўсіх дзяржаў, а таксама малазначны і другародныя рэкамендацыі, можна з упэўненасцю сказаць, што XXVII сесія Генеральнай Асамблеі ААН, дзякуючы намаганням сацыялістычных і іншых міралюбівых краін, зрабіла важкі ўклад у справу далейшай разрадкі міжнароднай напружанасці і мірнае суіснаванне дзяржаў з розным грамадскім ладам, у справу барацьбы за нацыянальную незалежнасць, узаемную пвагу, дружбу і супрацоўніцтва паміж народамі.

Як адзначыў Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. Брэжнэў на сумесным урачыстым пасяджэнні ЦК КПСС, Вярхоўнага Савета СССР і Вярхоўнага Савета РСФСР, прысвечаным 50-годдзю ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, «міралюбівы курс нашай знешняй палітыкі няменны, і ў сучаснай абстаноўцы магчымасці міралюбівых сіл у іх барацьбе супраць сіл агрэсіі і вайны вялікія як ніколі. Савецкі Саюз і ў далейшым будзе весці справы ў напрамку да разрадкі і ўмяшчэння міру, настойліва дабіваючыся раззавання вузлаў міжнароднай напружанасці, наладжвання ўстойлівых адносін з дзяржавамі процілеглай грамадскай сістэмы. І калі наша палітыка будзе супраць адпаведны водгук з іх боку, то можна сказаць з упэўненасцю — разрадка стане стабільнай, мірнае суіснаванне — агульнапрынятай нормай міждзяржаўных адносін. Гэта значыць, што мір на нашай планеце стане сапраўды трывалым, пагроза новай суветнай вайны зможа быць ліквідавана. На дасягненне гэтай мэты і накіравана знешняя палітыка нашай партыі, нашай Савецкай дзяржавы».

«Мама! Мама!» — рваліся сэрцы ў людзей. Спынілася калона. Нават канваіры на некалькі хвілін разгубіліся... А ў яе, у маці, хапіла мужнасці не закрычаць, не заплакаць... Яна абняла дачку і знешне спакойна сказала: «Ідзі, дачушка, ідзі. Я вярнуся. Ідзі, родная».

Людзі засланілі сабою маці, вынеслі і збераглі Наташу. Калона рушыла далей, а ў маіх вушах, ды і ва ўсіх астатніх людзей, пэўна, таксама, доўга яшчэ ўчаў дзіцячы крык.

Хапіла сіл. Паўна, толькі на адно імгненне... У той жа дзень Людміла зноў звалілася з высокай тэмпературай. І зноў яе забраў у лазарэт доктар Гурзвіч.

...У людзей, якія ідуць на смяртэльную барацьбу з ворагам, могуць быць бацькі, браты, сёстры, мужы і жонкі. Але калі лёс пасылае ім дзяцей, то няхай лепш пазбавіць іх востра ад гэтых сустрэч. Усё магла вытрываць, усё, а Наташчын крык, яе твар, яе вочы — спалоханыя такія, любячыя, родныя вачаньня — пакінулі балючы след глыбока ў сэрцы. І баліць яно з той хвіліны, сэрца, баліць пякуча і востра.

Героі — звычайныя людзі... А хутка адбылася яшчэ адна сустрэча. Сустрэча над безданню.

«Прафесара прывезлі, Клумава!»

Па бараках, дзе амаль палавіна мінчан ведала Клумава, гэтую навіну перадавалі трывожным шэптам:

«З жонкай прывезлі, з Галінай Мікалаеўнай!»

І яны сустрэліся зноў. «Белка»-Кашычкіна і Самарын-Клумаў.

Толькі што «вызвалілі» яўрэйскую палавіну барака: павезлі ўсіх на расстрэл у Трасцянец. Тут размясцілі Клумава з жонкай, Анісімава, Веру Міхайлаўну Гурзвіч...

— Як вы тут, Людміла Міхайлаўна, галубачка?

— Вось... — І яна не вытрывала, расказала прафесару пра сваё дзіця, пра Наташку, і ўпершыню за ўсё сваё лагернае жыццё заплакала, як школьніца на плячы свайго добрага старога настаўніка — на плячы прафесара Клумава.

— Нічога, галубка, нічога. Гэта ж ворагі! Разумеце — ворагі!

...І зноў доктар Гурзвіч аддаў свой тапчан — прафесару і яго жонцы. І зноў прымаціўся на падлозе. Ён прыбег адразу ж, як толькі пачуў: «Клумава прывезлі», — забраў іх у лазарэт і як мог клапаціўся аб прафесары і яго сям'і.

Здабываў недзе сахарын для прафесара, рабіў яму ўколы інсуліну, падтрымліваў зусім ужо ослабелую Галіну Мікалаеўну. Яны былі вельмі слабыя абое, вельмі хворыя, Яўген Уладзіміравіч і яго жонка. Але па-ранейшаму прафесар трымаўся горда і незалежна. Такая моцная сіла ішла ад гэтага чалавека, такая была дэдазна яму духоўная ўлада над людзьмі, што нават звяруга-камендант і яго прыспешнікі размаўлялі з ім калі не пачыва, то ўсё ж стрымана.

Многія хацелі прабрацца да Клумава, пабачыць яго, перадаць што-небудзь з прадуктаў і асабліва сахарын, без якога прафесар, хворы на дыябет, ніяк не мог абыйсціся. Стараліся і Ганна Навіцкая, і Вера Кароль, і Марыя Ермачонак, і многія іншыя работнікі бальніцы, але зрабіць гэтага нікому не ўдалося.

— Адночы мы падышлі да варот, пралезлі амаль што ў самы лагер і ўбачылі на двары Яўгена Уладзіміравіча. Побач была Вера Гурзвіч. Мы замахалі ім рукамі, пачалі клікаць. Варта кінулася да нас, збіла з ног, мы ледзь падняліся з зямлі, і прафесар і Вера Міхайлаўна сталі на каменне і крычаць нам: «Просім вас, молім, не хадзіце сюды больш. Не хадзіце! І перадайте ўсім, каб ніхто не прыходзіў...»

Ён і тут непакойся пра іншых больш, чым сам пра сябе.

— А ведаеце, галубачка, вас павінны былі павесіць, ведаеце? На шчасце, немцы любяць «жоўчэнькае», асабліва ў царскіх манетах. Вашы таварышы хадзілі, збіралі, дзе толькі маглі, грошы, асабліва Марыя Піліпшук. І выкупілі вас, выкупілі! — гаворыў ён Кашычкінай. І ні слова пра тое, што «выкупіў» галоўным чынам ён сам. І ні слова пра тое, што гэта яна, «Белка», ўпершыню звязала яго жыццё з падполлем і што цяпер яму, старому і слабаму целам чалавеку, даводзіцца так пакутаваць тут, у гэтым лагеры, і, магчыма, згнінуць.

Людміла Кашычкіну чакалі новыя цяжкія і небяспечныя шляхі-дарогі. І тут, у лагеры, кожную хвіліну жыццё вісіць на валаску. Але гэты валасок не абарвёцца. Яна трапіць у Францыю, і ў дзень Парыжскай камуны французскія камуністы перададуць рускім нявольніцам інструмент, якім можна рэзаць дрот; яна і сёстры Сакаловы стануць удзельніцамі французскага Супраціўлення, апрацуюць форму маці.

А прафесар Клумаў? Яго шлях закончыцца тут, на вуліцы Широкай... І здарыцца гэта востра так...

У тую раніцу, 13 лютага 1944 года, доктар Гурзвіч папярэдзіў Кашычкіну:

немцы рыхтуюцца ліквідаваць лагер. З усходу ўсё чутней і чутней кананада.

— Раніцою хворых і слабых выведуць у Трасцянец. Астатніх — у Германію. Выходзьце з лазарэта і змяшайцеся з натоўпам, і Клумавых папярэдзьце.

Яна пабегла ў лазарэт.

— Хутчэй, Яўген Уладзіміравіч, хутчэй. Выходзьце адсюль з Галінай Мікалаеўнай!

— Добра, галубка, добра. Вы ідзіце, а мы зараз, зараз... Давайце на ўсякі выпадак развітаемся.

Ён абняў яе, пацалаваў у вочы, у галаву, узяў за плечы і амаль сілкам вывеў з лазарэта. Галіна Мікалаеўна была вельмі слабая, яна амаль не ўстава-ла ўжо з ложка і таксама развіталася з Людмілай. «На ўсякі выпадак...».

мі да яго... Мяне больш за ўсё ўразіла, калі аднойчы ў кватэры Клумава, недзе ў самым пачатку вайны, я ўбачыў вялікую карту Савецкага Саюза, а на ёй чырвонымі сцяжкамі на шпільках была абзначана лінія фронту.

— Як жа вы, прафесар, так? Гэта ж небяспечна.

— Нічога, галубчык, нічога. Я павінен ведаць, што робіцца на фронце. Без гэтага я і дня пражыць не магу. Вось цяпер і вы будзеце ведаць.

У яго была незвычайная на той час, калі многія сумняваліся і палі духам, незвычайная вера ў нашу перамогу. Верыць самому — гэта многа. Вярнуць веру яшчэ некаму — гэта значыць даць у строй яшчэ аднаго байца.

— І я таксама стаў выконваць задан-

Цяпер бездапаможныя людзі страшэнна пакутуюць. І ўсё ж, пакуль яны жывыя, б'юцца іх сэрцы, яны будуць змагацца.

Раптам недзе ў кутку вагона маладая дзяўчына заспявала «Кацюшу». Да яе чыстага і звонкага голасу адзін за адным далучыліся іншыя галасы, і пад'язджаючы да нейкай невядомай станцыі, спяваў увесь вагон.

Прыпынек. Адчыніліся дзверы. Вартавыя загадалі маўчаць, сцебанулі плёткамі па тых, хто сядзеў бліжэй да дзвярэй, і эшалон рушыў далей. А змучаныя, галодныя, але няскораныя людзі спявалі. Усе, якія толькі маглі ўспомніць, рэвалюцыйныя песні. Асабліва голасна спявалі на супынках...

Дзён праз дзясць эшалон апынуўся ў Бельгіі. На кожнай станцыі збіраліся людзі. Дарослыя і дзеці махалі нявольнікам рукамі, кідалі ім хлеб, кавалкі каўбасы.

Гэта была падтрымка, гэта была салідарнасць!

На мяжы Францыі з Бельгіяй цягнік спыніўся. Нявольнікаў выгрузілі і павялі пешшу. Людміла Міхайлаўна знясілела і не магла ісці. Смаленскія партызанкі Вера і сёстры Сакаловы падхапілі яе пад рукі, падбэдзёрвалі, як маглі. Бо тых, хто аслабеў, немцы прыстрэльвалі на месцы.

— А ў мяне ў той час, — успамінае Людміла Міхайлаўна, — было адзінае жаданне — глыток вады!

Іх прывялі на нейкі двор за высокім частаколам. Насустрэч ішла жанчына з вядром — выліваць памый. І Людміла Міхайлаўна Кашычкіна, урач, кінулася да здзіўленай жанчыны, абхапіла вядро абаруч і... напілася памый. Ледзь выжыла: пачалася рвота, нясцерпны боль.

У бараку, дзе іх размясцілі, на нарах ляжала саломы. Якая раскоша! Праўда, акрамя саломы, там нічога не было. Ні падушкі, ні коўдраў, але хто тады пра гэта марыў? Была саломы, і можна было выцягнуцца на ўвесь рост...

А потым іх прывезлі ў горад Сан-Поль на поўначы Францыі і пагналі ў канцлагер для рускіх — Краазет. І пачалося звычайнае лагернае жыццё. Кармілі хлебам з пілавіннем, нейкай бурдой замест супу. Выводзілі працаваць на бераг Ла-Манша, дзе ад частых бамбёжак былі разбураны бетоніраваныя ўмацаванні. Віхор вайны пакалечыў і гэты, некалі спакойны, куток зямлі.

Бомбы не абмінулі ні ўтульных домікаў, ні школ, ні цэркваў. Скручаныя ў велізарныя вузлы, тырчалі рэйкі. А навокал — калючы дрот. Шмат яго з'явілася і на французскай зямлі ў час вайны.

...Ксеня Сакалова трохи ведала французскую мову. О, як гэта было дарэчы! Адночы ў час работы да жанчын непрыкметна падышоў нейкі француз і сказаў, што дапаможа ўцячы і сваёе чатырох чалавек. Паведаміў ім пароў і адрас і тут жа дамовіўся, дзе і ў якім месцы ён перарэжа калючы дрот. А яшчэ папярэдзіў, што ноччу, у час бамбёжкі, якой вельмі баяцца немцы (яны стрымгалі бягуць у сховішча), можна паўзком незаўважанымі ўцячы з лагера. Рэжым у лагера на той час быў лягчэйшы, чым на Беларусі.

...Хваляюцца жанчыны. Няўжо воля блізка?

Назаўтра ўсе яны «захварэлі» і не выйшлі на работу. Трэба было ўсё абдумаць, узважыць, хоць трохи адпачыць, набрацца сілы, канчаткова вырашыць, як быць. Даверыцца прапанове незнамага чалавека ці не? Вырашылі: рызыкнем!

18 сакавіка — дзень Парыжскай камуны... Падвечар белы густы туман зацягнуў усё ўзбярэжжа. Марудна цягнуцца час. Няхай бы хутчэй тая бамбёжка была!

Нарэшце паветра страсянулі першыя выбухі. Чатыры жанчыны паціху выходзілі з барака. Цемра ахоўвае іх. Дзесьці побач чуваць крокі вартавога. Вось ён спыніўся на хвіліну, засьвітуў ліхтарык ці запальнічку і пайшоў уздоўж агарожы. Хутчэй, хутчэй дапаўзі да агарожы! Дзе ж ён, дзе ж той перарэзаны дрот? Нарэшце! Акрываўленымі рукамі намацалі дзірку, расунулі дрот і папаўзілі. Доўгія косы Людмілы Кашычкінай зачаліся і не пускуюць туды, дзе сяброўкі, дзе воля. Рывок з усяе сілы — і пасма валасоў астаецца на дротце.

Глыбокая яма ад бомбы хавае бяглынак. Густы, як малако, туман укрывае іх і адначасова змянае разгледзець наваколле. Дык што — сядзець і чакаць аўтаматнай чаргі? Хутчэй, хутчэй адысці ад гэтага праляглага лагера! Баючыся, каб не згубіцца, жанчыны моцна трымаюцца за рукі. Падаюць у ямы ад бомб, выбіраюцца з іх па слізкай зямлі і бягуць, як ім здаецца, наперад, далей ад страшэнных мясцін, дзе гудуць заведзеныя маторы, гатовыя па першым знаку трывогі рынуцца за ўцекачамі. Часам успыхваюць водсветы пражажэтарай, і зноў усё патанае ў змроку сакавіцкай ночы. Слых і зрок напружаны да болю.

[Працяг будзе].

Ішоў час. У тую раніцу іх не выводзілі на работу, як звычайна. У паветры насілася нешта насцярожанае, трывожнае. Усе чакалі... У вострым гадзін пачулася каманда — пастроіцца.

— Ціха, ціха! — перакладчык каменданта, такі ж даўганогі, як і ён сам, крычаў на ўвесь лагер. — Ціха! Хворыя, калекі, усе, хто не можа выйсці на работу, — два крокі наперад!

Сярод тых, хто зрабіў гэтыя два крокі, хто выйшаў, былі Клумаў з жонкай, Анісімаў...

У вострым гадзін сорок пяць мінут на двор лагера пачалі прыбываць машыны. На іх пагрузілі ўсіх, хто аб'явіўся хворым. І ў самую апошнюю машыну з горда ўзнятай галавой, узяўшы пад руку сваю жонку, пайшоў прафесар Клумаў. Спыніўся перад расчыненай душагубкай, павярнуўся да строю зняволеных.

— Бывайце, таварышы! Я зрабіў усё, што было ў маіх сілах, і з гонарам прымаю смерць на сваёй роднай зямлі.

На сваёй роднай зямлі...

І апошнія штрыхі да партрэта... «...Яго прывезлі ў бальніцу з турмы пад строгай аховай. Прывезлі на кансультацыю да здрадніка Іваноскіна, калі таго ранілі падпольшчыкі.

— Прафесара вязыці! Прафесара! — панеслася па бальніцы.

Я хутчэй у тую палату, дзе ляжаў Іваноскі. Стала ля акна і чакаю. Прыводзяць яго, Яўгена Уладзіміравіча, а ў мяне рукі і ногі адняліся ад хвалявання.

Клумаў убачыў мяне, неяк рэзка павёў вачыма, быццам зрабіў мне знак. Які? Я не зразумела.

— Прафесар, як ваша здароўе? — пытаюся.

— Здароўе маё не вельмі добрае. Цукровы дыябет адолеў. А ўсё астатняе звычайна. У турме як у турме.

Ля палаты сабраліся ўсе сёстры, акушэркі нашага аддзялення, недзе раздалі сахарыну, патакі, хацелі перадаць прафесару. Варта расштурхала іх. Але многія пайшлі аж да самай турмы, і там, здаецца, сёе-тое ўдалося перадаць.

...То была апошняя сустрэча Марыі Барысаўны Ермачонак з прафесарам Клумавым. Шмат гадоў прафесар і аперацыйная сястра прайшлі поплеч, шмат чалавечых жыццяў выратавалі разам. Кожны рух яго, кожны позірк, паварот галавы разумела яна ў час аперацыі. А вось тут, у палате, што сказаў ён вачыма, які падаў знак — адразу не ўцяміла. Толькі пазней усё ж «прачытала» гэты знак: «Будзьце асцярожнымі. Не выдавайце сваіх пачуццяў. За намі сочаць!»

...Адночы, яшчэ ў турме па вуліцы Валадарскага, Надзя Цвяткова выносіла парашу і ўбачыла Клумава. Яго пераводзілі з адной камеры ў другую. І пакуль вартаўнікі перагаворваліся паміж сабою, яна на хвілінку спынілася.

— Добры дзень, прафесар!

— Адкуль вы ведаеце, што я прафесар?

— Я была вашай пацыенткай...

— Нешта не памятаю, — сказаў ён.

— Як жа, вы яшчэ мне казалі, што ў мяне такая востра хвароба...

— Ну-ну, і як скончылася ваша гісторыя?

— Вы казалі праўду, прафесар.

— Вось бачыце, вось бачыце! Вочы яго блішчалі радасцю, задавальненнем: яго дыягназ быў правільны!

Турма не зламала дух вучонага!

«...Мы, маладыя ўрачы, былі пад моцным уплывам яго асобы. Мы нават заікацца крыху пачалі, каб быць падобны-

ні Клумава», — скончыў свой расказ урач Леанід Буйкевіч.

...Апошнія штрыхі да партрэта, акрэсленага з чужых расказаў, па чужой, больш чым дваццацігадовай памяці. Але што ёсць бесмяротнасць, калі не такая востра памяць людзей?

ПАД НЕБАМ ФРАНЦЫІ

Бразнулі дзверцы, завурчаў матор, і хутка знікла з вачэй апошняя машына. У людзей, што засталіся за калючым дротам, разрываліся сэрцы ад пякучага болю за тых, хто цяпер, у гэтыя хвіліны, задыхаўся ў душагубках. А колькі ім самім адпушчана дзён або гадзін жыцця? Яны не ведалі... А белы снег іскрыўся і зіхацеў пад лютаўскім сонцам, і абдражыны, амаль разутыя вязні карчанелі на марозе.

Праз некалькі гадзін, у той жа дзень, 13 лютага 1944 года, з канцлагера па вуліцы Широкай адпраўлялі чарговую вялікую партыю зняволеных на нямецкую катаргу.

Не паведамыла пра гэта радыё, не пісалі газеты, але насцярожанае насельніцтва акупіраванага Мінска хутка даведалася: ядуць! Іх гналі па вуліцах горада за бетонны мост, на таварную станцыю, а побач з калонай беглі людзі, пільна ўглядаючыся ў твары нявольнікаў. Каго гоняць? Ці няма там блізкіх і родных, даўно аплаканых?

Там, на станцыі, у час пагрузкі, у вялікай сумятні, да яе падбегла нейкая дзяўчына і шагнула: «Сядай бліжэй да дзвярэй, за Негарэлым будзе пабег». А яшчэ дзяўчына памкнулася перадаць Людміле невялічкі клунчак, і раптам гэта заўважыў нямецкі вартавы. Высока ўгору ўскінулася плётка, свіснула па руцэ, на грудзі дзяўчыны кінулася здаравенная аўчарка. Што было далей? Людміла ў цемры не разгледзела. Вагоны, паўнотка набітыя людзьмі, замкнулі і павезлі на захад.

Стукаюць на стыках вагонныя колы. Стукаюць, нібы ў самае сэрца. Людміла пільна ўслухоўваецца, чакае Негарэлага. І толькі потым яна даведаецца, што патрыёты на супынку ў Негарэлым і сапраўды адчынілі некалькі вагонаў. Частка нявольнікаў уцякла, уцяклі тыя, хто не разгубіўся, выскачыў. А тых, хто астаўся ў вагонах, фашысты перастрэлялі. Вагон, дзе была Людміла, перад адпраўкай пераставілі ў самы канец, і яго не паспелі адчыніць.

Іх вязуць усё далей і далей ад родных мясцін, вязуць у невядомасць. Ці даядзецца калі-небудзь вярнуцца назад? Усё-ўсё асталося там, асталося самае дарагое: Радзіма, сям'я, маленькая Наташка. Яна будзе клікаць маму, а Даша, мілая добрая Даша будзе ўгаворваць дзяўчынку: «Мама хутка прыйдзе і прынясе табе прыгожую ляльку і многа-многа ласункаў».

У вагоне холадна, мерзнуць ногі, бяляць пальцы на руках. На ўсё жыццё ўрэзаўся ў памяць шалёны крык следчага там, на допыце: «Рукі на стол!» І глыбока пад пазногці ўпіліся вострыя — здаецца, патэфонныя — іголки. Ці хутка гестапавец адставіў убок механізаваную «прыладу» катаванняў, праз колькі часу? Ёй запомніўся толькі востры боль, які працяў сэрца і мозг.

І цяпер, праз шмат гадоў, у Людмілы Міхайлаўны адлівае кроў ад твару, калі яна ўспамінае пра гэта.

Бяляць ногі, рукі, спіна. І страшэнна хочацца піць. У першы дзень падарожжа ім выдалі па ржавым селядцу і кавалку хлеба, і яны з прагнасцю праглынулі гэты «далікатэс». А вады не далі.

Пісьменніку Алесю ШАНКОВУ нядаўна споўнілася 50 год. За плённую работу ў галіне беларускай савецкай літаратуры і ў сувязі з юбілеем Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагародзіў Алеся Шанкова Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Нядаўна ў нацыянальным выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшаў новы раман пісьменніка «Спытай сваё сэрца», у якім аўтар расказвае пра тыя вялікія сацыяльна-эканамічныя змены, якія адбыліся ў былой Заходняй Беларусі.

ВЫХАПЛЕННЫ 3 ЖЫЦЦЯ

жа! Выжылі і сёлета». У дзесяць год Рыгор пайшоў пасвіць панскіх свіней. За гэтым заняткам прайшлі маладыя гады. І толькі працуючы ў калгасе, Петрушкевіч адчуў сябе чалавекам. З якой любоўю і адказнасцю ён ставіцца да абавязкаў загадчыка жывёлагадоўчай фермы! Змяніўся яго выгляд, ён нібы памаладзеў гадоў на дваццаць. Да Рыгора Петрушкевіча прыходзіць слава, аб якой раней ён ніколі і не думаў. Яго партрэт, як лепшага жывёлавода, змяшчаюць газеты і часопісы.

Алесь Шанкоў, сын селяніна, добра ведае вёску. Таму героі яго рамана нібы выхаплены з жыцця. Цікавы вобраз калгаснага агранома Міхася Прыгрэбі. У юнацтве ён марыў убачыць род-

ную зямлю ў садах, хацеў стаць аграномам. Але не было магчымасці вучыцца, давялося працаваць на пана Высоцкага. Паднявольнае жыццё, страх за заўтрашні дзень амаль загалушылі ў яго сэрцы былыя мары. Савецкая ўлада дала людзям не толькі зямлю і волю, яна вярнула мары. Міхась уступіў у калгас, там стаў аграномам. Хутка ён распрацаваў план асушэння балота, які пачалі ажыццяўляць усёй грамадой.

Раман «Спытай сваё сэрца» — цікавы твор пра жыццё калгаснай вёскі. Яго героі застаюцца ў памяці як добрыя сябры, з якімі пазнаёміўся нібы не на старонках мастацкага твора, а сустраўся ў жыцці.

М. РУТКОЎСКИ.

НОВЫЯ ВЕРШЫ

Сяргей ПАНІЗНІК

«ТРЫЛОГІЯ»

I.
Стаяла войска у гатоўцы
ля нашай ціхае мяжы.

II.
Стаяла маці у ватоўцы,
навокал — чорныя крыжы.

III.
О, час, ты памяць не крышы
пра межы тыя і крыжы.

Я зноў прашу у неба,
каб хоць адна птушыная

чародка,

вяртаючыся з выраю дадому,
на крылы узняла мой сум.

Я веру, што далёкія азёры,
як вачаняты, засінеюць

мройна...

Тады і тая ціхая бярозка
ачнецца спахалліва, ўспомніць,

што дзесь — як толькі ветру
даляцець —
жыву я...

ПАД ЗОРКАЙ

АДДАНАСЦІ

(З ПАЭМЫ «МЛЕЧНЫ ШЛЯХ»)

Чытаю сёння ў газеце
пра землі, гарады, людзей...
Імя — у птушкі ў чарадзе,
у кожнай песні на бяседзе,

у ветра, што прыносіць хмары,
ў праменьчыка ў густым бары.
Імя — у гасця на двары,
у славы, подзвігу і мары.
Мы знаём, хто быў здраднік,
вораг,

хто быў салдат ці партызан.
Хто паміраў, як і ад ран,
ад адзіноты, суму, гора...
А як назваць людзей без роду,
без бацькаўшчыны, даўніны!
...Не падаюць імя яны
ані зямлі, ані народу.

ПАД КРЫЛАМІ ПТАХАЎ

Пад цёплымі крыламі птахаў —
ўсё прыжытное:

дзённае і вечаровае,
маладзіковае і золкавае...

З дзяцінствам сябруюць
кнігаўкі,

юначыя гады — з жаўранкамі.
А сталому веку прыходзяцца,
канечне, толькі буслы

з іх стараўным звычаем
знячэўку прыносіць дарункі.

Пад цёплымі крыламі птахаў
змяняюцца поры году.

І на крыло жураўлінае
месцяцца нашы надзеі...

Што значыць: патрэбна і нам
збірацца патроху ў вырай.

ПЕСНЯ СЛАВІЦЬ КРАЙ ЛЮБІМЫ

Музычная творчасць заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР Юрыя Семянякі шырока вядома савецкаму слухачу. Пра сякнутая патрыятычным пануццём, дыханнем сучаснасці, яна атрымала прызнанне далёка за межамі роднага краю.

Крыніца прыгажосці творчасці Юрыя Семянякі і перш за ўсё яго чудаўных песень — у іх цеснай сувязі з жыццём, з народнай песеннай стыхіяй, са старажытнай культурай Беларусі.

Будучы яшчэ самадзейным кампазітарам, Юрыя Семяняка стварыў песню «Ой, шумяць лясы зялёныя», якая прынесла яму першы поспех. Яе эмацыянальная выразнасць раскрыла выдатную здольнасць кампазітара быць блізім людзям, яго шчырую лірычнасць, напеўнасць.

Прафесар А. Багатыроў, у якога вучыўся Ю. Семяняка, выхоўваў свайго вучня ў духу любові да народнай песні, глыбокага рэвалюцыйнага змянення вялікіх традыцый рускай музычнай класікі. Створаная для дзяржаўнага экзамена кантата «Ясныя дарогі» на словы Паўлюка Труса, Янкі Купалы і Максіма Танка ўвянчала пяцігадовы курс музычнага навучання ў кансерваторыі і адкрыла кампазітару шлях у свет прафесійнага мастацтва.

Другая кантата Юрыя Семянякі «Канстанцін Заслонаў», прысвечаная гераічнай барацьбе легендарнага сына беларускага наваго ўменне шукаць і знаходзіць натхнёныя вобразы ў жыцці савецкіх людзей.

Імкнучыся ўнесці свой эстэтычны ўклад у развіццё нацыянальнай музычнай культуры, Юрыя Семяняка піша на лібрэта паэта Алеся Бачылы першую беларускую лірыка-камедыйную оперу «Калючая ружа». Яе тэма — жыццё беларускага студэнцтва, папулярныя танцы, камедыйна-сатырычныя персанажы, а галоўным чынам натхнёная лірыка музыкі выклікалі цікавасць, асабліва ў моладзі.

Акрылены поспехам, кампазітар збліжаецца з калектывам беларускага опернага тэатра і ў садружнасці з А. Бачылам стварае новыя оперы «Калі ападае лісце» і «Зорка Венеры». Апошняя раскрыла новыя грані творчасці Юрыя Семянякі, усталявала гуманістычны напрамак яго музыкі. Шырока выкарыстаўшы чудаўныя нацыянальныя песні «Ой, рана на Івана», «Зорка Венеры», «Случыцца ткачыхі» і іншыя, кампазітар стварыў натхнёную музычную паэму.

Ю. Семяняка ідзе па шляху расшырэння тэматыкі, шукае новыя захваляючыя жыццёвыя вобразы і сродкі музычнай выразнасці. Так узнікаюць дзве музычныя камедыі «Рабінавыя каралі» і «Спявае жаваранак», у якіх тонкая лірыка спалучаецца з папулярнымі бытавымі інтанацыямі. Пospех у гэтым жанры натхніў кампазітара на стварэнне новай аперэты «Паўлінка» на класічнай п'есе Янкі Купалы.

Юрыя Семяняка піша музыку да драматычных спектакляў («Лявоніха на арбіце», «Трэцяе пакаленне» і іншыя), удзельнічае як аўтар музыкі ў стварэнні фільмаў «Каханнем трэба даражыць», «Песня нашай зямлі» і іншыя.

Адаючы даніну розным жанрам — оперы, музычнай камедыі, кантатце, Юрыя Семяняка ніколі не развітваўся з песняй, дзе больш ярка адбіліся здольнасці кампазітара. Меладыйныя, ясныя па задуме, прасякнутыя настроем то шчырай веселасці, то лірычнага суму, то грамадзянскім напалям, песні Семянякі прыносяць людзям радасць. За цыкл патрыятычных песень, створаных у апошнія гады, Юрыю Семяняку прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР за 1972 год.

Песня «Ленінская праўда расцвітае» — адна з лепшых сярод твораў беларускай музыкі на ленінскую тэму. «Люблю цябе, Беларусь» прасякнута больш інтымнай лірыкай, яна бліжэй да рэальнага, вельмі папулярнага песень «Явар і каліна», «Ты мне вясёлейшы, вельмі папулярнага песень «Явар і каліна», «Ты мне вясёлейшы» прыйсцілася. У цыкл песень, удастоеных Дзяржаўнай прэміі БССР, уваходзяць яшчэ «Расцвітай, Беларусь», «Беларусь — мая песня», «Славім мы свой край любімы».

Расквіцаныя фарбамі роднага краю, заснаваныя на традыцыях народнай творчасці, напоўненыя подыхам жыцця, песні Юрыя Семянякі знайшлі дарогу да сэрцаў людзей.

Б. СМОЛЬСКИ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

НА ТЫТУЛЬНЫМ лісце тоўстай папкі з рукапісамі надпіс па-англійску: «Анталогія беларускай лірыкі». Кніга яшчэ ў чарнавым варыянце, яна, як гаворыцца, пакуль «на варштаце паэта», на рабочым стане яе складальніка і перакладчыка таленавітага англійскага паэта Уолтэра Мэй. Але ў дзяржаўным выдавецтве «Прагрэс» (Масква), якое выпускае творы рускай класічнай і савецкай мастацкай літаратуры на многіх замежных мовах, такое выданне ўжо стаіць у плане рэдакцыйнай падрыхтоўкі на 1973 год і намерана да выпуску ў пачатку 1974 года.

У адным са сваіх вершаў, прысвечаных нашай рэспубліцы, У. Мэй прачула прызнаваўся: «Я ўлюбёны ў ліру Беларусі». І сапраўды, ён даўні і шчыры друг нашай

Я ЎЛЮБЁНЫ Ў ЛІРУ БЕЛАРУСІ

краіны, нашай рэспублікі, беларускага паэтычнага слова. Ён па праву з'яўляецца і адным з першых папулярных твораў і прапагандыстаў беларускай паэзіі на Брытанскіх астравах.

Уолтэр Мэй нарадзіўся паблізу горада Брайтана ў Англіі. Сын рабочага-механіка, ён і сам з малых год пачынаў свой працоўны шлях рабочым. Працаваў і вучыўся, уласным заробкам аплачваў «плён навукі». Скончыўшы мастацкае вучылішча, ён некаторы час працаваў чарцёжнікам і дэкаратарам па рэкламе. Каб атрымаць вышэйшую адука-

цыю, вымушаны быў адправіцца ў Індыю — па тым часе калонію Брытанскай імперыі — і скончыць там педагагічны каледж. Вярнуўшыся на радзіму, доўгія гады настаўнічаў у пачатковай школе і супрацоўнічаў у прагрэсіўным друку.

Свае вершы У. Мэй пачаў друкаваць у 1932 годзе, пераклады з рускай паэзіі і паэзіі народаў СССР — з 1945 года. Першыя пераклады з беларускай паэзіі апублікаваў у прагрэсіўных перыядычных выданнях у 1967 годзе.

На працягу некалькіх апошніх год У. Мэй жыве і працуе ў нашай краіне, з'яўляючыся стыльрэдактарам газеты «Москаў ньюс». Нядаўна шчыраму другу і папулярнаму беларускаму паэзіі споўнілася 60 год.

Я. СЕМЯЖОН.

РЭСПУБЛІКА БУЎНЫМ ПЛАНАМ

Каляровая фатаграфія дзюрату беларускіх нацыянальных касцюмах змешчана на вокладцы чарговага нумара польскага часопіса «Пшысьня». «У нумары — Беларуская ССР» чытаем мы побач са здымкам.

Першы матэрыял пра Беларусь — інтэрв'ю з М. Барысевічам. Прэзідэнт АН БССР расказвае пра мінулы і сённяшні дзень беларускай навукі, пра супрацоўніцтва беларускіх вучоных з вучонымі іншых савецкіх рэспублік.

З цікавым матэрыялам выступае польскі журналіст Богдан Казноўскі. Гэта — роздум пра вайну, пра мужнасць нашых народаў, якая гэтак яркава паўстае з вышынні Кургана Славы. Гаворыць аўтар і пра беларускую вёску Леніна, ля якой адбыўся першы бой дывізіі імя Тадэвуша Касцюшкі.

У артыкуле «МАЗы, ВелАЗы» гаворка ідзе пра беларускую аўтамабільную прамысловасць, якая, паводле часопіса, «захваляе спецыялістаў ва ўсім свеце».

Наогул нумар багаты цудоўнымі здымкамі, асабліва шмат іх прысвечана сталіцы рэспублікі. Плошча Перамогі і Палац спорту, адзін з прамысловых раёнаў Мінска і гасцініца «Юбілейная» ўпрыгожваюць старонкі часопіса. У нумары надрукаваны фрагменты апавядання вядомага беларускага пісьменніка Уладзіміра Караткевіча «Былі ў мяне мядзведзі» ў перакладзе Фларыяна Няўважнага.

П. МАРЦНОВІЧ.

Даўняя дружба звязвае актэраў Беларускага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы з А. Макаёнкам. На сцэне гэтага тэатра ажыццяўлены пастаноўкі п'ес вядомага драматурга. НА ЗДЫМКУ: А. МАКАЁНАК (у цэнтры), рэжысёр-пастаноўчык п'есы «Трыбунал» В. РАЕЎСКИ (злева) і выканаўцы галоўных ролей народная артыстка БССР Г. МАКАРАВА і заслужаны артыст БССР Г. АУСЯННІКАУ.

Самабытны мастак мазыранін Мікалай ПУШКАР выбраў для сваёй творчасці рэдкі ў наш час старадаўні жанр дробнай глінянай пластыкі. За кожнай яго мініяцюрай — нястомны пошук, удумлівая карпатлівая праца, глыбокія веды жыцця. Больш за дзвесце статуэтак і кампазіцый стварыў ма-

стак. Лепшыя з іх экспануюцца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР, многія ўдастоены прэміяй на рэспубліканскіх і ўсесаюзных конкурсах. НА ЗДЫМКАХ: 1. «На Івана Купала»; 2. «Мукамолы»; 3. Фрагмент кампазіцыі «Вячоркі».

Фота Ч. МЕЗІНА.

НАМАГАННЯМІ дарэвалюцыйных і савецкіх бібліографу выяўлены, узяты на ўлік і апісаны ўсе экзemplяры выданняў Скарыны, якія дайшлі да нашага часу і цяпер знаходзяцца ў дзяржаўных кнігасховішчах Савецкага Саюза і за мяжой. Найбольш захавалася кніжак Бібліі, выдадзеных Скарынай у Празе на працягу 1517—1519 гадоў, менш пашанцавала яго выданням віленскага перыяду. Многія з выданняў Скарыны моцна пацярпелі ад часу. У іх адсутнічаюць ці папсаваны пачаткі і канцы кніжак. Літаральна адзінкавыя экзemplяры захавалі свой першапачатковы выгляд.

Вядома, што ў Вільні Скарына выдаў паасобнымі часткамі толькі дзве кніжкі — «Апостал» у 1525 годзе і так званую «Малую падарожнюю кніжыцу», якая да апошняга часу не мела дакладнай даты выхаду з друку і лічылася апошнім віленскім выданнем Скарыны. Са зместу да гэтай апошняй кнігі, які займае тры друкаваныя старонкі і мае своеасаблівы стараловак («Пісанні рэчы в сей Малой подорожной книжке по ряду краце положены суть»), вынікае, што ў «Кніжыцу» па задуме першадрукара ўваходзілі паасобнымі выпускамі «Псалтыр», «Часасловец», «Акафісты», «Каноны», «Шасцідзённік», «Святцы» і «Пасхалія».

«Малая падарожняя кніжыца» менш за ўсё захавалася ў сваім поўным першапачатковым выглядзе. Так, у прыватнасці, да апошняга часу мы мелі толькі два яе экзemplяры, дзе з апошняй заключнай часткі, з «Пасхаліі», уцалела толькі першая старонка — прадмова Скарыны. Самога ж тэксту «Пасхаліі» не захавалася.

І раптам, калі здавалася, што заключная частка «Малой падарожняй кніжыцы» без следу загінула, у замежным друку з'явілася паведамленне: адшукаўся яшчэ адзін, праўда, некамплектны, яе экзemplяр, унікальны ў тых адносінах, што тут яраза і ёсць у поўным сваім аб'ёме заключная частка — «Пасхалія». Экзemplяр гэтай «Малой падарожняй кніжыцы» Скарыны захоўваецца ў Дацкай каралеўскай бібліятэцы ў Капенга-

гене. Калі і як ён трапіў туды, цяпер цяжка сказаць.

Самая каштоўная частка дацкага экзemplяра «Малой падарожняй кніжыцы» — «Пасхалія», своеасаблівы царкоўна-астранамічны календар Скарыны, разлічаны на 20 год, пачынаючы ад верасня 1523 да верасня 1543 года. Календар займае 40 друкаваных старонак або 20 аркушаў. Сам тэкст «Пасхаліі» пачынаецца пасля прадмовы да яе, з 14-га ліста.

У першай частцы гэтага своеасаблівага календара чытачу падаваліся даты вялікадня і іншых «рухомых і нерухомых» царкоўных святаў і звязаных з

наўся не з 1 студзеня, як было прынята ў каталіцкай царкве, а з 1 верасня. А гэта сведчыць аб тым, што кнігадрукарская дзейнасць Скарыны мела мэтай задаволіць патрэбы праваслаўнай царквы і што сам ён лічыў сябе праваслаўным.

Узяўшы пад увагу, што «Пасхалія» пачынаецца календарнымі звесткамі на пачатак 1523 года (паводле сучаснага леталічэння гэта прыпадае на канец 1522), можна ўпэўнена і дакладна канстатаваць, што «Малая падарожняя кніжыца» папярэднічала выданню «Апостала» і была надрукавана недзе ў сярэдзіне 1522 года. Інакш нашто было падаваць звесткі пра каляды на 1523 год? Каб «Малая падарожняя кніжыца» была выдадзена ў 1521 годзе, то Скарына падаў бы ў ёй календарныя звесткі на 1522 год.

Такім чынам, знаходка ўнікальнага экзemplяра «Малой падарожняй кніжыцы» ў капенгагенскай бібліятэцы ўносіць істотную папраўку ў храналагію скарынінскіх выданняў. Стала зусім відавочным, што не «Апостал», а іменна «Малая падарожняя кніжыца» была першым віленскім выданнем Скарыны. А гэта значыць, што на цэлыя тры гады скараціўся прагал паміж пражскім і віленскім перыядамі кнігадрукарскай дзейнасці Скарыны. Такім чынам, у біяграфіі нашага выдатнага асветніка-першадрукара стала на адну «белую пляму» менш. Ды і ўся дзейнасць Скарыны як вучонага павярнулася да нас новай, нечаканай і невядомай да гэтага часу гранню — яго цікавасцю да астраноміі.

Ствараючы першы для ўсходнеславянскіх народаў царкоўна-астранамічны календар, Скарына заставаўся верным сваёй асветніцкай праграме, выкладзенай ім у агульнай прадмове да ўсёй Бібліі. Наколькі астранамічныя звесткі «Пасхаліі» адпавядалі рэчаіснасці, у якой ступені быў самастойны Скарына ў галіне астраноміі, якімі крыніцамі ён карыстаўся ў «Пасхаліі», пакажуць час і новыя даследаванні.

А. КОРШУНАУ,
старшы навуковы супрацоўнік
Інстытута літаратуры
АН БССР.

ЗНОЙДЗЕНА «ПАСХАЛІЯ»

імі пастоў, а ў другой — звесткі пра такія астранамічныя з'явы, як частковыя і поўныя зацьменні Месяца і Сонца.

Вельмі цікавыя ў гэтых адносінах і звесткі Скарыны на 1524 год: «Сего году не будет гибели солнца или месяца, но будет сонштие всех седми звезд блудящих (відаць, планет — А. К.) во знамени небесном в Рибях, они же напоном, естли господь бог допустит, великое пременение царств, законов, людей и всех на земли и в водах родящихся быти знаменуют, якоево ж пред тым не бывало».

Гаворыць Скарына і пра частковае зацьменне Сонца, якое павінна было адбыцца ў 1530 годзе. Цікава ў «Пасхаліі» і тое, што тут побач з еўрапейскім леталічэннем ад нараджэння Хрыста Скарына падае і традыцыйнае для рускіх летапісцаў леталічэнне «ад стварэння свету». Пры даціроўцы гадоў, у адрозненне ад сваіх выпускаў Бібліі пражскага кнігадруку, у «Пасхаліі» Скарына трымаецца візантыйскай традыцыі праваслаўнага царкоўнага календара, паводле якога Новы год пачы-

ПЕРШАЕ СВЯТА «МІЛЬЯНЕРА»

Гэты хлопчык стаў славунасцю, ледзь з'явіўшыся на свет. Першынец маладых рабочых швейнага вытворчага аб'яднання імя Крупскай Зои і Валянціна Басько аказаўся мільённым мінчанінам. У сталіцы рэспублікі, якая страціла ў гады вайны кожнага чацвёртага жыхара, гэтая падзея стала своеасаблівым святам. Выканком гарадскога Савета выдаў «юбіляру» памятны медаль, выбіты ў яго гонар, і спецыяльнае пасведчанне на права насіць званне «мільянера». Газеты і часопісы, радыё і тэлебачанне пазнаёмілі з Алегам Басько жыхароў іншых гарадоў краіны.

25 студзеня 1973 года мільённаму жыхару беларускай сталіцы споўніўся год. У дзень нараджэння юбіляр атрымаў шмат віншаванняў і падарункаў. Паколькі «віноўнік» урачыстасці яшчэ не можа самастойна даваць інтэрв'ю, гэта нялёгкаю місіяю выконвае за яго бацька, Валянцін Уладзіміравіч сведчыць, што яго сын рана «стаў на ўласныя ногі». Цяпер ён ужо не толькі ходзіць самастойна, але і заўзята прытанцоўвае, калі па тэлевізару перадаюць што-небудзь вясёлае.

У новай двухпакаёвай кватэры, якую сям'я Басько атрымала неўзабаве пасля нараджэння сына, пабывала ўжо ня мала гасцей, у тым ліку і замежных. Гэта не дзіўна: мільёны мінчанін зрабіўся выдатнасю беларускай сталіцы.

Кім хацелі б бацьць Алега яго бацькі? На гэтае пытанне маці Алега адказвае:

— Няхай ён будзе добрым, умелым рабочым — такім, як бацька.

НА ЗДЫМКУ: імянінік з падарункамі, атрыманымі ў дзень нараджэння.
А. КАРЭЛІН,
Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКАЯ ПРАСПЕКТ, 44,
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-65-84, 33-03-15, 33-65-91, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі
Зак. № 103.

ГУМАР

Гары з Тэхаса праводзіць вечар дома. Для таго, каб пазабавляцца, ён страляе з браўнінга ў столь. Жонка незадаволена.

— Гары, няўжо ў цябе столькі работ, што прыходзіцца браць яе на дом?

ходзілі ноччу па вуліцы, пачулі крык: «Рукі ўверх!» Першы папрасіў грабежнікаў хвіліначку пачакаць, выцягнуў з бумажніка дзесяць фунтаў і сказаў спадарожніку:

— Дарэчы, я ўспомніў, сябар, я ж быў вінен табе. Вось вазьмі.

Жонка ў судзі:

— Я патрабую, каб нас развялі: муж без майго ведама прадаў кухонныя каструлі, а грошы прапіў.

Муж:

— Я таксама прашу развесці нас: прапашу каструль жонка заўважыла толькі на шаснаццаты дзень!

Два шатландцы, якія пра-